

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

งานวิจัยทางด้านจริยธรรมในสังคมไทยได้รับความสนใจโดยตลอด เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมไทยที่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ จนเกิดความเจริญทางด้านวัตถุและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว แต่ขาดการพัฒนาทางด้านจิตใจ คุณธรรมจริยธรรมที่จะทำให้เกิดความสมดุลควบคู่ไปด้วยนั้น ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่มีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต เกิดการแก่งแย่งแข่งขัน เกิดความเหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้เกิดปัญหาที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของบุคคล และปัญหาในสังคมตามมา (ทิตินา แชมมณี, 2546) ปัญหาที่พบในสังคมปัจจุบัน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการตั้งครุภัณฑ์นอกสมรส ปัญหาการก่ออาชญากรรม เกิดแหล่งมอมเมาแหล่งอบายมุขเพิ่มขึ้น ปัญหาทางด้านสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความเสื่อมถอยของสภาพจิตใจของคนในสังคมที่นับวันยิ่งทวีความรุนแรงขึ้น เกิดความวุ่นวาย ความไม่สงบสุขในสังคม จึงจำเป็นต้องรีบเร่งหาทางป้องกันและแก้ไขมิให้มีความรุนแรงยิ่งขึ้น ดังนั้นการศึกษาทางด้านจริยธรรมจึงมีความสำคัญที่จะนำมาพัฒนาทางด้านจิตใจของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม

การพัฒนาด้านจริยธรรมจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาคนในสังคมให้เป็นคนที่มีคุณภาพ โดยปลูกฝังบุคคลให้มีคุณลักษณะของการเป็นคนดีและเป็นคนเก่ง ซึ่งความดีและความเก่งนั้นสามารถแสดงออกเป็นพฤติกรรมได้สามกลุ่ม อย่างแรกคือ พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีแสดงออกโดยการทำตามกฎหมายเคารพเชื่อฟังกฎระเบียบ ทำตามหลักศาสนา มีนิสัยที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศ ต่อมาคือพฤติกรรมที่แสดงถึงการทำตามหน้าที่ มีความรับผิดชอบสูง เช่น เป็นนักเรียนที่ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ใหญ่ก็ทำงานอย่างขยันขันแข็งมีความซื่อสัตย์สุจริต และสุดท้ายคือมีพฤติกรรมในการรักษาสุขภาพอนามัยและสุขภาพจิตของตนเอง เมื่อบุคคลมีพฤติกรรมสามกลุ่มนี้เหมาะสมก็จะได้แสดงถึงความเป็นคนดีและคนเก่ง ทำให้บุคคลในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (ดวงเดือน พันธุมนาวิณ, 2539) และสิ่งหนึ่งที่จะช่วยเสริมให้บุคคลดีและเก่งคือการศึกษา เพราะการศึกษามุ่งเสริมสร้างคุณภาพของบุคคลจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยในการพัฒนาคนที่ไม่ได้เน้นเฉพาะความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว เพราะความสามารถทางสติปัญญาไม่ได้เป็นเครื่องบ่งบอกได้ว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้ทำประโยชน์และไม่ก่อปัญหาให้กับสังคม การศึกษามุ่งเสริมสร้างคุณภาพให้คนสามารถดำรงชีวิตในสังคมรวมถึงการทำประโยชน์แก่สังคม มุ่งเน้นที่จะปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลดังจะเห็นได้จาก มีการสอนเกี่ยวกับจริยธรรมในทุกระดับชั้น แต่

เหล่านี้ที่กล่าวมายังไม่สามารถนำมาเป็นข้อสรุปที่ชัดเจนได้เพราะยังไม่ม้งานวิจัยสนับสนุน และงานวิจัยที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะไม่แยกอายุหรือวัยออกจากระดับการศึกษา

Kohlberg (1976) เป็นนักจิตวิทยาที่ศึกษาทางด้านพัฒนาการทางจริยธรรมมาเป็นเวลานานมีความเชื่อว่าการแสดงระดับจริยธรรมของบุคคลมาจากการตัดสินใจจริยธรรมหรือจรรยาวิพากษ์ (Moral judgment) ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำสิ่งต่างๆ นั่นเอง จรรยาวิพากษ์ (Moral judgment) จึงมีความสัมพันธ์หรืออยู่เบื้องหลังการกระทำต่างๆ ของบุคคล อาจกล่าวได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุดในการควบคุมพฤติกรรม หลักสำคัญของทฤษฎีนี้ ยังมีความเชื่อว่าจริยธรรมมีการพัฒนาตามระดับวุฒิภาวะ เพราะจริยธรรมของมนุษย์เกิดจากการคิดไตร่ตรองทางปัญญา เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้เพิ่มขึ้น จึงเกิดการสั่งสมและพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมก็จะพัฒนาเพิ่มขึ้นด้วยตามระดับวุฒิภาวะ แต่ไม่ใช่เป็นการเกิดจริยธรรมใหม่มาแทนที่จริยธรรมเก่าเพราะการเกิดจริยธรรมเป็นการเพิ่มพูนทางปัญญา (Kohlberg, 1969 อ้างถึงใน พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2549) ความเชื่อพื้นฐานนี้ยังสอดคล้องกับ Rest (1986) นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ที่เชื่อว่าระดับของจริยธรรมในตัวบุคคลเกิดจากความคิด การใช้เหตุผลไตร่ตรองซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอายุของแต่ละบุคคลด้วย ซึ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมขั้นสูงสุดจะสามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงวัยรุ่นคือในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป จรรยาวิพากษ์สามารถพัฒนาจากประสบการณ์ทางสังคมและการได้รับการศึกษา โดยมีระดับจรรยาวิพากษ์เป็นไปตามขั้นจากขั้น 1 ผ่านแต่ละขั้นไปจนถึงขั้น 6 โดยจะพัฒนาข้ามขั้นมิได้ เพราะจรรยาวิพากษ์ในขั้นที่สูงขึ้นไปเกิดขึ้นได้เพราะการใช้จรรยาวิพากษ์ในขั้นที่ต่ำกว่าอยู่ก่อนแล้ว เมื่อบุคคลได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ ทางสังคม หรือเข้าใจประสบการณ์เก่าได้ลึกซึ้งขึ้น จึงมีความคิดและเหตุผลที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีการใช้จรรยาวิพากษ์ในระดับที่สูงขึ้น ส่วนจรรยาวิพากษ์ระดับที่ต่ำกว่าจะมีการใช้ลดน้อยลง แต่ไม่จำเป็นที่มนุษย์ทุกคนจะต้องมีจรรยาวิพากษ์ถึงขั้น 6 ซึ่งเป็นขั้นสูงสุด อาจหยุดชะงักอยู่ในอยู่ในขั้นใดก็ได้ Moody (1988 cited in Bersole, 1998) กล่าวถึงขั้นสุดท้ายของพัฒนาการด้านจริยธรรมตามทฤษฎีของ Kohlberg ที่ถูกจำกัดความไว้ว่า หลักคุณธรรมสากล (universal ethical principle orientation) ในขั้นนี้สอดคล้องกับ Psychosocial Stage Theories ของ Erikson ในขั้นที่ 8 คือ ความสุขสมบูรณ์ในชีวิต VS. ความหมดอาลัยตายอยาก (integrity vs. despair) Erikson (1968 cited in Allen, 1993) พัฒนาการในขั้นนี้ตรงกับวัยผู้ใหญ่ตอนปลายซึ่งรวมถึงวัยสูงอายุด้วย (นพมาศ อึ้งพระ, 2545) เนื่องจากความสุขสมบูรณ์นั้นอาศัยจริยธรรมและศีลธรรม การให้เหตุผลทางจริยธรรมในช่วงปลายของชีวิตจะคิดในแง่ของความเป็นจริงคล้ายกับการเปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวกับจุดหนึ่งในช่วงชีวิต ธรรมชาติของการตัดสินใจทางจริยธรรมในวัยสูงอายุอาจจะมีลักษณะพิเศษโดยเปลี่ยนจากการใช้หลักของเหตุและผลเพียงอย่างเดียวไปใช้หลักของ

ความถูกต้อง รวมถึงการเอาใจใส่ความรู้สึกของบุคคลอื่นด้วย ตรงกับ Fjelland & Gjengedal (1994 cited in Bersole, 1998) ที่เชื่อว่า การตัดสินใจทางจริยธรรมนั้นเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางด้านอายุ เพราะการเข้าใจสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนมากเกี่ยวข้องกับการสังมความรอบรู้ จากประสบการณ์ที่ยาวนาน Kohlberg (1969 อ้างถึงในดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524) พบว่า ผู้ใหญ่ส่วนมากจะมีพัฒนาการถึงขั้น 4 เท่านั้น และจากการรวบรวมงานวิจัยในประเทศไทยกว่า 10 เรื่อง (ฉกาจ ช่วยโตและดวงเดือน พันธมนาวิน, 2533 อ้างถึงในดวงเดือน พันธมนาวิน, 2539) พบว่าบุคคลอายุ 16 – 60 ปี ประมาณ 50 เปอร์เซ็นต์ มีระดับจรรยาวิพากษ์ชะงักอยู่ในขั้นที่ 3 จึงเป็นจุดที่น่าสังเกตว่าจรรยาวิพากษ์จะเริ่มคงที่เมื่อเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่อายุ 16 ปี

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวิพากษ์ในบุคคลวัยต่างๆ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน ซึ่งในประเทศไทยได้มีผู้ทำวิจัยเรื่องนี้ไว้บ้างแต่ส่วนใหญ่ไม่ได้แยกตัวแปรอายุและการศึกษาออกจากกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาโดยแยกตัวแปรวัยและระดับการศึกษาออกจากกัน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยเดียวกันแต่จบการศึกษาในระดับต่างกันและกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับเดียวกันแต่วัยต่างกันในการวิจัยครั้งนี้ โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างสี่วัย คือ วัยรุ่นตอนปลาย วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสัมพันธ์ของเพศ วัย และระดับการศึกษาที่มีต่อระดับจรรยาวิพากษ์เพื่อที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนา ด้านจริยธรรมในสังคมไทย

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของจริยธรรม

คำว่าคุณธรรมและจริยธรรม นั้นส่วนใหญ่จะใช้คู่กันเนื่องจากมีความคล้ายคลึง และสัมพันธ์กันคือคุณธรรมหมายถึงคุณลักษณะหรือสภาวะจิตใจของมนุษย์ที่พึงามถูกต้อง เรียกว่าเป็นภาวธรรมในจิตใจ ส่วนจริยธรรมเป็นการแสดงออกเป็นการประพฤติปฏิบัติเพื่อสะท้อนให้เห็นสิ่งที่อยู่ภายในเพื่อให้มองเห็นเป็นรูปธรรม (ทัศนา เขมมณี, 2546)

Kohlberg (1969 cited in Bull, 1969) เชื่อว่าจริยธรรมเป็นความรู้สำนึกภายในตัวบุคคล ที่ยึดถือเป็นเกณฑ์ในการปฏิบัติ จนเกิดเป็นการกระทำของตนเอง และอาศัยกฎเกณฑ์ทางสังคมเป็นเครื่องชี้ความถูกต้องของการกระทำนั้น เป็นไปในแนวทางเดียวกับ Rest (1986) ที่กล่าวว่าจริยธรรมมีรากฐานมาจากเงื่อนไขทางสังคมและจิตใจของมนุษย์ซึ่งอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม และมีปฏิสัมพันธ์กัน เนื่องจากกรกระทำของบุคคลหนึ่งส่งผลกระทบต่ออีกบุคคล และ

Berkowitz (1964 cited in Lickona, 1976) ที่กล่าวถึงจริยธรรมว่าเป็นการตีค่าการกระทำที่มาจากความเชื่อของคนในสังคมนั้นกำหนดไว้ว่าถูกต้อง

Brown (1965) ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า เป็นระบบของกฎเกณฑ์ของการแยกแยะระหว่างการกระทำที่ถูกต้องและการกระทำที่ผิด จริยธรรมจะไม่มี ความคงที่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมและสถานการณ์ที่ต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Good (1964) กล่าวว่า จริยธรรมคือ การปรับพฤติกรรมให้เข้ากับกฎเกณฑ์ในสังคม ที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงาม

ความหมายของจริยธรรมที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่าจริยธรรมเกิดจากการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม ส่วนในสังคมไทยนั้นได้มีผู้ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ดังนี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524, 2539) กล่าวว่า จริยธรรม หมายถึง ระบบการทำความดีละเว้นความชั่ว ซึ่งระบบ ในที่นี้หมายถึง ทั้งสาเหตุซึ่งขึ้นอยู่กับสาเหตุภายนอกและภายในตัวบุคคลและผลที่บุคคลกระทำหรือไม่กระทำ ตลอดจนกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วย นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะ รวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ ของมนุษย์ ลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมจะต้องมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมยอมรับ ชื่นชมและผู้กระทำเกิดความพึงพอใจในการกระทำนั้นว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประเภทคือลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น เป็นพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับและผู้กระทำส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งไม่ถูกไม่ควร ฉะนั้นผู้ที่มีจริยธรรมสูงคือผู้ที่มีลักษณะพฤติกรรมประเภทแรกมาก ประเภทหลังน้อย ซึ่งสอดคล้องกับการให้ความหมายของ ประภาศรี สีหอำไพ (2543) ให้ความหมายของจริยธรรมไว้ว่า หลักความประพฤติ กิริยา ลักษณะนิสัยที่อยู่ในครรลองของคุณธรรมหรือศีลธรรมเป็นหลักธรรมที่สร้างความรู้สึกรับชอบชั่วดีในทางศีลธรรม มีคุณธรรมที่ดีงามอยู่ในจิตใจ เช่นเดียวกับ อธิระพร อูวรรณโณ (2532) ให้ความหมายคำว่าจริยธรรมว่าหมายถึง กฎเกณฑ์ หรือแนวทางของบุคคลในการตัดสินใจว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกต้องดีงามและสมควรปฏิบัติต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและสังคม ทั้งนี้จริยธรรมได้รวมลักษณะที่สามารถตัดสินใจได้ว่าเป็นลักษณะที่ดีงาม ควรแก่การกระทำ โดยแต่ละสังคมจะเป็นผู้ตัดสินใจ และกำหนดมาตรฐานของลักษณะเหล่านี้ไว้เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้บุคคลในสังคมกระทำตาม

จากการศึกษาและรวบรวมเอกสารที่ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมของนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศพอจะสรุปได้ว่า จริยธรรม คือกฎเกณฑ์ที่เป็นแนวทางที่ดีงามในการปฏิบัติทั้งต่อตนเองและส่วนรวม แตกต่างกันไปในแต่ละสังคม จริยธรรมสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามเวลาและขึ้นกับสถานการณ์นั้นๆ ด้วย

องค์ประกอบของจริยธรรม

Brown (1965) เสนอว่า จริยธรรมประกอบด้วยมิติ 3 มิติ คือ ความรู้ (Knowledge) ความประพฤติ (Conduct) และความรู้สึก (Feeling) เช่นเดียวกับ Hoffman (1979) ที่เชื่อว่า การรับรู้ทางจริยธรรมประกอบด้วย 3 กระบวนการคือ ความคิดทางจริยธรรม (Moral Thought) ความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Feeling) และพฤติกรรมจริยธรรม (Moral Behavior)

Rest (1986 cited in Kurtines & Gewirtz, 1991) กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมเชิงจริยธรรมดังนี้

1. ความรู้สึกทางจริยธรรม (moral sensitivity) คือ กระบวนการที่บุคคลสามารถตีความสถานการณ์หนึ่งๆ ว่ามีผลต่อบุคคลอื่นจากการกระทำของตนเองหรือไม่ หรือสามารถเข้าใจถึงการกระทำของตนเองว่ามีผลต่อคนอื่นอย่างไร
2. การตัดสินใจทางจริยธรรม (moral judgment) คือ กระบวนการที่บุคคลสามารถตัดสินใจการกระทำได้ว่าถูกผิด และเป็นแนวทางในการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
3. เหตุจูงใจทางจริยธรรม (moral motivation) กระบวนการที่อาศัยค่านิยมของบุคคลในการแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรม ถ้าบุคคลมีค่านิยมที่ดีก็จะแสดงพฤติกรรมที่ถูกที่ควร
4. ลักษณะทางจริยธรรม (moral character) กระบวนการที่เกี่ยวข้องกับลักษณะนิสัยของบุคคลที่สามารถที่จะควบคุมตนเองให้ปฏิบัติตามเจตนาของตนเองที่จะประพฤติตนเป็นคนดีมีจริยธรรมได้อย่างแน่วแน่ไม่ให้อุปสรรคขัดขวางให้ทำผิดจริยธรรมได้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้แบ่งลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. ความรู้เชิงจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ไว้ในสังคมที่ตนอยู่นั้นพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ดีเหมาะสมที่สังคมนั้นยอมรับและพฤติกรรมใดไม่ดีไม่เป็นที่ยอมรับและควรละเว้นในสังคมนั้น ความรู้เชิงจริยธรรมนี้ขึ้นอยู่กับอายุ ระดับการศึกษา และพัฒนาการทางสติปัญญาของแต่ละบุคคล

2. ทศนคติทางจริยธรรม คือ ความรู้สึกของบุคคลเกี่ยวกับลักษณะหรือพฤติกรรมเชิงจริยธรรมต่างๆ ในสังคมว่าตนชอบหรือไม่ ซึ่งในแต่ละสังคมแตกต่างกันออกไปตามค่านิยมในสังคม ทศนคติเชิงจริยธรรมอาจผันแปรไปได้ตามสถานการณ์ที่ต่างกัน บางครั้งอาจต่างไปจากค่านิยมของสังคมก็ได้

3. เหตุผลเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด เหตุผลนี้แสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจของบุคคลในการกระทำสิ่งนั้น หรือเหตุของพฤติกรรมของบุคคล

4. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม หมายถึง การที่บุคคลแสดงพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับของสังคมและละเว้นจากพฤติกรรมที่สังคมไม่ยอมรับหรือฝ่าฝืนกฎเกณฑ์

ธีระพร อุวรรณโณ (2532) ได้อธิบายว่าองค์ประกอบของจริยธรรมแบ่งเป็น 3 ด้าน คือ

1. องค์ประกอบด้านปัญญาทางจริยธรรม (Moral Cognition) หมายถึง ส่วนที่เป็นความคิด ความเชื่อที่จะทำให้บุคคลแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมใดเป็นพฤติกรรมที่ถูกที่ควร ประพฤติปฏิบัติได้ และพฤติกรรมใดไม่ถูกต้องเหมาะสมไม่ควรประพฤติปฏิบัติ องค์ประกอบนี้จะประกอบด้วย ความรู้ทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม ค่านิยมทางจริยธรรม การให้เหตุผลทางจริยธรรม และการตัดสินใจทางจริยธรรม

2. องค์ประกอบด้านอารมณ์และความรู้สึกทางจริยธรรม (Moral Affection) หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมจริยธรรมว่า มีความพอใจหรือไม่พอใจ องค์ประกอบนี้จะประกอบด้วย ความละเอียด ความอับอาย เจตคติเชิงจริยธรรม หรือความรู้สึกชอบไม่ชอบ และปฏิกิริยาเชิงจริยธรรม

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรมทางจริยธรรม (Moral Behavior) หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม ในสถานการณ์ต่างๆ องค์ประกอบนี้จะประกอบด้วย พฤติกรรมที่ถูกหรือผิดทางจริยธรรม

สรุปได้ว่าองค์ประกอบทางด้านจริยธรรมเริ่มมาจากการมีความรู้เชิงจริยธรรมสั่งสมเป็นอารมณ์ความรู้สึกที่ผู้ปฏิบัติเห็นว่าถูกต้องดีงาม จึงยึดถือเป็นแนวความคิด แล้วจึงนำมาปฏิบัติทั้งต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อความสงบสุขในสังคม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมมีหลายแนวคิดด้วยกัน ที่สำคัญคือ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytical Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) และทฤษฎีทางปัญญานิยม (Cognitive Development Theory)

การศึกษาครั้งนี้อาศัยทฤษฎีทางปัญญานิยม (Cognitive Development Theory)

นักทฤษฎีที่สำคัญในทฤษฎีประเภทนี้คือ Piaget, Kohlberg และ Rest
ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Piaget

Piaget (1967) เชื่อว่ามนุษย์มีพัฒนาการทางจริยธรรมเป็นไปตามวัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ ชั้นแรก เป็นชั้นยอมรับกฎเกณฑ์มาจากผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน เพื่อนำมาปฏิบัติตามโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง (Heteronomous) เช่น จากพ่อแม่ ครูอาจารย์ ชั้นนี้เป็นพัฒนาการของเด็กเล็กที่มีอายุระหว่าง 5-8 ปี ใช้การตัดสินใจโดยคำนึงถึงแรงจูงใจหรือเจตนาของการกระทำ ชั้นที่สองเป็นชั้นที่เชื่อว่ากฎเกณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนได้ หรือเรียกว่า เป็นระยะที่มีกฎเกณฑ์เป็นของตนเอง (Autonomous) โดยเด็กจะเริ่มมีความคิดว่ากฎเกณฑ์ขึ้นอยู่กับ การตกลงระหว่างกัน ชั้นนี้อยู่ในชั้นพัฒนาการของเด็กโตอายุตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป และใช้การตัดสินใจ ความผิดถูกโดยคำนึงถึงแรงจูงใจและเจตนาของผู้กระทำ (สุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2544) วิธีการศึกษา จริยธรรมตามแนวคิดของ Piaget ใช้การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล โดยการแต่งเรื่องเป็น สถานการณ์ที่คู่กัน มีการกระทำที่คล้ายกันต่างกันที่ความตั้งใจและเจตนาในการกระทำ แล้วนำ คำตอบที่ได้มาตัดสินตามเกณฑ์การให้เหตุผลเชิงจริยธรรม

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg

Kohlberg (1976) ศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมตามแนวคิดของ Piaget (1967) โดยวิธีการสัมภาษณ์โดยสภาพการณ์สมมติปัญหาจริยธรรม เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้รับการ สัมภาษณ์ได้แสดงเหตุผลในการตอบปัญหาแต่ละเรื่อง จากนั้นนำคำตอบมาวิเคราะห์ แล้วสร้าง ระดับจรรยาวิพากษ์เป็น 3 ระดับ ระดับละ 2 ชั้น (Kohlberg, 1976 cited in Mosher, 1980)

ระดับที่ 1 ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือก่อนมีกฎเกณฑ์ (Preconventional level) ใน ระดับนี้เด็กจะตอบสนองต่อกฎระเบียบ สิ่งดีเลวถูกผิดขึ้นอยู่กับผู้ที่มีอำนาจทางกายเหนือตน กำหนด การเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งคำนึงถึงผลที่จะตามมา เช่น การถูกลงโทษ การได้รับรางวัล ระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้นคือ

ชั้นที่ 1 ใช้หลักการลงโทษและเชื่อฟัง (The punishment and obedience orientation) ผลที่ตามมาจากการกระทำจะเป็นตัวกำหนดความดีความเลว โดย ประเมินการกระทำที่ถูกต้องจากสิ่งที่กระทำแล้วไม่ถูกลงโทษ เด็กจะหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษหรือ ยอมตามผู้ที่มีอำนาจเหนือตนอย่างไม่มีเงื่อนไข

ชั้นที่ 2 ยึดหลักผลประโยชน์และการแลกเปลี่ยน (The instrumental relativist orientation) การกระทำที่ถูกต้องยึดความพอใจในผลประโยชน์ที่ตนต้องการ เด็กจะ

คำนึงถึงความถูกต้องขึ้นอยู่กับสิ่งตอบแทนหรือรางวัลที่เขาได้รับ เช่น การได้รับขนม ของเล่น เงิน คำชมเชย แสดงว่าพฤติกรรมที่เด็กกระทำนั้นถูกต้อง แม้ขั้นนี้เด็กจะยึดตนเป็นศูนย์กลาง แต่เริ่มมีการต่อรองแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันกับผู้อื่น

ระดับที่ 2 ระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ (Conventional level) ระดับนี้พฤติกรรมของบุคคลจะคงไว้ซึ่งตามความคาดหวังของครอบครัว กลุ่ม เชื้อชาติที่ประเมินไว้ว่าถูกต้อง ไม่คำนึงถึงผลที่เกิดตามมาอย่างฉับพลัน บุคคลไม่เพียงแต่จะปรับเจตคติของตนให้เข้ากับ ความคาดหวังของสังคมแต่ยังคงสนับสนุนเพื่อรักษาไว้ในสิ่งนั้นด้วย ในระดับนี้แบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ

ขั้นที่ 3 ใช้หลักการยอมรับของกลุ่ม (The interpersonal concordance or "good boy-nice girl" orientation) พฤติกรรมที่ดีของบุคคลในขั้นนี้เกิดจากการยอมรับของกลุ่ม หวังให้บุคคลอื่นพึงพอใจในการกระทำของตน สอดคล้องกับทัศนคติทางสังคม ถ้าบุคคลอื่นคิดว่าการกระทำนั้นดี การกระทำนั้นก็จะเป็นสิ่งสำคัญและมีความหมายในขณะนั้น

ขั้นที่ 4 ใช้หลักการทำตามกฎระเบียบของสังคม (The "law and order" orientation) พฤติกรรมในขั้นนี้ทำตามแบบแผนประเพณีของสังคม รวมถึงกฎระเบียบ กฎหมาย ตามที่สังคมกำหนดไว้ พฤติกรรมที่ดีเกิดจากการทำหน้าที่ของตนเอง เช่น การกตัญญูรู้คุณพ่อแม่ บุคคลต้องไปใช้สิทธิ์เลือกตั้งเพราะเป็นหน้าที่ของพลเมืองดี

ระดับที่ 3 ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ มีจริยธรรมเป็นของตนเอง หรือมีจริยธรรมอย่างมีหลักการ (Postconventional, autonomous, or principled level) ในระดับนี้บุคคลกระทำพฤติกรรมที่มีความชัดเจนตามค่านิยมทางจริยธรรมอย่างมีเหตุมีผลมีความสมบูรณ์ ไม่ยึดติดกับกลุ่มแต่จะประยุกต์กฎเกณฑ์ของสังคมให้เข้ากับหลักการที่ถูกต้องเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม แบ่งเป็น 2 ชั้นคือ

ขั้นที่ 5 ใช้หลักการสัญญาทางสังคม (The social contract legalistic orientation) บุคคลที่ยึดหลักในขั้นนี้จะมองผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ พฤติกรรมที่ถูกต้องมีมาตรฐานที่ได้รับการยอมรับจากสังคมสอดคล้องกับค่านิยมความคิดส่วนบุคคล และคิดว่ากฎหมายสามารถเปลี่ยนแปลงได้ถ้าเป็นการทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวมขึ้นอยู่กับสถานการณ์ในสังคมขณะนั้น เช่น การให้ทาน การช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก

ขั้นที่ 6 ใช้หลักการคุณธรรมสากล (The universal ethical principle orientation) บุคคลที่ยึดหลักจริยธรรมในขั้นนี้จะตัดสินความถูกต้องอย่างมีสติกลมกลืนกับสิ่งที่คนส่วนใหญ่ในโลกในทุกสังคมยอมรับเป็นหลักการที่เป็นนามธรรม เน้นความเท่าเทียมกันของสิทธิมนุษยชน หลักการข้อนี้จะถูกหล่อหลอมโดยกาลเวลา และสังคมประภคิตของแต่ละบุคคล

จากทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ที่กล่าวมาทั้ง 6 ชั้น ยังมีชั้น จรรยาวิพากษ์อีกหนึ่งชั้นที่ Kohlberg (1983) ได้เสนอไว้ก่อนเสียชีวิต คือ จรรยาวิพากษ์ชั้นที่ 7 โดยกล่าวถึงการพิจารณาสິงต่างๆ โดยใช้ความยุติธรรม มองไปถึงส่วนรวม ละประโยชน์ส่วนตน (self-transcendence) (Papalia, 1998) แต่ในปัจจุบันมิได้มีการพูดถึงชั้นนี้อีก ชั้นที่ 7 อธิบายไว้ ดังนี้ (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2549)

ชั้นที่ 7 จริยธรรมของคนสูงอายุ (The Cosmic Perspective) Kohlberg มีความเชื่อว่ามนุษย์เมื่ออย่างเข้าสู่วัยชราจะเกิดความเจริญงอกงามสิ่งที่ดีในจิตใจตน เลิกหวังสิ่งตอบแทนต่างๆ จากการกระทำ ชีวิตเริ่มมาถึงจุดหมายปลายทางที่แท้จริง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนลดน้อยลง ทำความดีและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เพื่อให้ตนเกิดความสบายใจและมีความสุขสงบในชีวิตบั้นปลายเท่านั้น แต่ในชั้นนี้ยังไม่มีการวิจัยสนับสนุนเป็นแค่การมองจริยธรรมตามช่วงชีวิต (Life Span) ของมนุษย์เท่านั้น

ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Rest

Rest (1974, อ้างถึงในพรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์, 2549) เป็นนักทฤษฎีทางจริยธรรมคนหนึ่งศึกษาจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีของ Kohlberg แต่มีการปรับปรุงวิธีการตอบเป็นแบบมีคำตอบให้เลือกตอบ โดยใช้วิธีการวัดที่เรียกว่า Defining Issues Test (DIT) เป็นแบบวัดที่มีความเป็นปรนัยที่บุคคลสามารถให้เหตุผลจรรยาวิพากษ์ได้มากกว่าหนึ่งชั้น และได้เสนอการให้เหตุผลทางจริยธรรมออกเป็น 6 ชั้น คือ

ชั้นที่ 1 การหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษ (Punishment-obedience orientation) เป็นชั้นที่เด็กมุ่งหลีกเลี่ยงการถูกลงโทษจากผู้ที่มีอำนาจเหนือตน

ชั้นที่ 2 การแสวงหารางวัลและการแลกเปลี่ยน (Instrumental hedonism and exchange) ในชั้นนี้พฤติกรรมที่กระทำเด็กมุ่งที่ผลประโยชน์ที่จะได้รับ ความพอใจ หรือในลักษณะการแลกเปลี่ยนที่ทำให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจร่วมกัน

ชั้นที่ 3 การให้ผู้อื่นยอมรับตน (Orientation to approval and personal concordance) เป็นการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่นเพื่อรักษาสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ผลของการกระทำไม่สำคัญเท่ากับความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในความเป็นเพื่อน

ชั้นที่ 4 การปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎเกณฑ์ของสังคม (The law and order orientation) เป็นพฤติกรรมที่ทำให้เกิดความสมดุลในสังคมเป็นส่วนใหญ่โดยสนับสนุนให้ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎของสังคม

ขั้นที่ 5 การใช้หลักความคิดทางจริยธรรม (principled moral thinking) พฤติกรรมทางจริยธรรมขึ้นอยู่กับความสมดุลระหว่างความเข้าใจของบุคคลในสังคม แบ่งเป็น 2 ขั้นย่อย

ก. ขั้น 5A ได้แก่ การเข้าใจและเห็นดีกับกฎเกณฑ์สังคมโดยวิธีประชาธิปไตย ยอมรับความคิดเห็นของคนในสังคม

ข. ขั้น 5B ได้แก่ การมีอุดมคติที่จะให้สังคมที่เต็มไปด้วยความรักความเข้าใจมีสันติภาพ ไม่แบ่งชนชั้นวรรณะ มีเสรีภาพและมีความเท่าเทียมกันของคนในสังคม

ขั้นที่ 6 การใช้หลักความคิดขั้นสูง (Organized principle) พฤติกรรมทางจริยธรรมในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับความถูกต้องเป็นสำคัญ โดยไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์หรือประเพณีของสังคม บุคคลที่มีจริยธรรมในขั้นนี้สามารถสร้างขอบเขตความคิดและสิทธิที่จะยึดเป็นหลักสากลด้วยตนเองได้จากประสบการณ์ที่เรียนรู้มาในสังคม และจากกระบวนการสังคมประกิตของตนเอง

ขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของ Rest ต่างจาก Kohlberg ในขั้นที่ 5 ซึ่ง Rest แบ่งขั้นนี้ออกเป็น 2 ขั้นย่อย คือขั้น 5A และ 5B

ในการศึกษาระดับจรรยาวิพากษ์ Rest นำขั้น 5A 5B และขั้นที่ 6 มารวมกันเป็นขั้น P (Principle Morality Stage) ซึ่งเป็นขั้นที่บอกพัฒนาการทางจริยธรรม เพื่อประโยชน์ในการวัดระดับจรรยาวิพากษ์ เนื่องจาก Rest (1986) เชื่อว่าขั้น P เป็นจริยธรรมที่เกิดขึ้นเองโดยความรู้สึกของมนุษย์ (The morality of intuitive humanism) เป็นหลักจริยธรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการบุคลิกภาพและเป็นจริยธรรมเพื่อสังคมที่ทำให้บุคคลมีส่วนช่วยเหลือสังคม คะแนนพัฒนาการจรรยาวิพากษ์ในขั้น P เป็นดัชนีบอกจรรยาวิพากษ์โดยรวม (Overall development) คะแนนนี้แสดงถึงระดับจรรยาวิพากษ์ของบุคคล ผู้ที่มีคะแนนจรรยาวิพากษ์ขั้น P มากกว่าแสดงว่ามีพัฒนาการจรรยาวิพากษ์มากกว่าผู้ที่มีคะแนนต่ำกว่า เนื่องจากเขาพิจารณาให้ความสำคัญของข้อความที่ตรงกับจรรยาวิพากษ์ขั้นที่ 5 และขั้นที่ 6 มากกว่า

ขั้น A เป็นขั้นพิเศษที่อยู่ระหว่างขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 แสดงถึงการที่บุคคลมีการขัดแย้งในตนเองระหว่างการต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และการริเริ่มมีความคิดไตร่ตรองอย่างมีเหตุผลด้วยตนเอง หรือแสดงถึงบุคคลที่ขอบต่อต้านสังคม ประชดสังคม ประเพณีต่างๆ ที่กำหนดขึ้นเพื่อแสวงหาประโยชน์อย่างเอาตัวเขาเปรียบ

ขั้น M เป็นขั้นที่ใช้คัดบุคคลที่ไม่ตั้งใจทำแบบวัดหรือตอบแบบเสแสร้ง โดยเลือกข้อความที่เป็นตัวลวงเป็นส่วนใหญ่ บุคคลใดมีคะแนนในขั้นนี้มากกว่า 8 คะแนนจะคัดออกจากการศึกษาครั้งนี้

จากแนวคิดทฤษฎีที่กล่าวมานั้นบุคคลจะมีระดับจริยธรรมอยู่ในขั้นใดนั้นล้วนต้องอาศัยกระบวนการคิด ไตร่ตรอง ซึ่งได้มาจากปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นโดยเฉพาะผู้ที่ผ่านประสบการณ์ต่างๆ มามากมาย

วิธีการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม

การวัดเหตุผลเชิงจริยธรรม ในอดีตที่ผ่านมาวิธีการใช้วัดยังไม่มี ความชัดเจน ขาดทฤษฎี แนวคิดในการกำหนดเนื้อหาแบบวัด ต่อมาได้มีการพัฒนาวิธีการวัดให้มีความชัดเจนขึ้นโดยอาศัยแบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบต่างๆ ที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ จนมาถึงปัจจุบันที่นิยมกันมากคือการวัดระดับเหตุผลเชิงจริยธรรมโดยใช้แบบวัด The Defining Issues Test หรือ DIT ที่ Rest (1973) สร้างขึ้นแบบวัด DIT เป็นแบบวัดที่มีความเป็นปรนัย ให้ผู้รับการทดสอบอ่านสถานการณ์สมมติแล้วเลือกตอบประโยคที่ตรงกับความคิดตนเอง แบบวัดนี้พัฒนามาจาก วิธีการวัดเหตุผลเชิงจริยธรรมของ Kohlberg (1969 cited in Lickona, 1976) ใช้วิธีการสร้างสถานการณ์สมมติ ซึ่งแต่ละเรื่องจะเป็นเหตุการณ์ขัดแย้งทางจริยธรรมกำหนดให้ตัวเอกของเรื่องเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และให้ผู้รับการทดสอบบอกเหตุผลในการเลือกกระทำหรือไม่กระทำของตัวเองในเรื่อง จากนั้นนำเหตุผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยผู้ชำนาญการเพื่อจัดเข้าในขั้นจริยธรรมขั้นที่ 1 ถึง 6 ตามทฤษฎีของ Kohlberg จะเห็นได้ว่าวิธีการตอบอย่างอิสระนี้มีประโยชน์ในการศึกษาความคิดทางด้านจริยธรรมที่จะนำไปสู่การเริ่มต้นวางรูปแบบทฤษฎีและกำหนดขั้นพัฒนาการของมนุษย์ในเรื่องนี้ แต่อย่างไรก็ตามวิธีการของ Kohlberg ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการดังที่ Kurtines and Grief (1974) และ Rest (1976 อ้างถึงใน วรวิทย์ พึ่งวิวัฒน์นิกุล, 2540) สรุปไว้ดังนี้

1. ผู้สัมภาษณ์หรือผู้เล่าเรื่องอาจคอยกระตุ้นให้ผู้รับการทดสอบตอบไปในแนวทางที่ต้องการศึกษา โดยที่คำถามในการกระตุ้นไม่มีแบบแผนที่แน่นอนอาจเกิดความลำเอียงในการถามได้
2. ใช้เวลามากและให้เวลาผู้ตอบต่างกันไปในกรณีแต่ละเรื่อง ทำให้ไม่อาจทราบได้ว่าคำตอบที่ได้มาจากปัจจัยอะไรบ้าง นอกเหนือจากความแตกต่างทางจริยธรรมของบุคคล
3. การตรวจให้คะแนนมีความยาก ซับซ้อน ต้องให้ผู้ตรวจที่ได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีจึงจะเชื่อถือได้

4. วิธีการให้คะแนนและการรายงานคะแนนมีหลายระบบ ทำให้ยากแก่การแปลผล
5. การวัดมีข้อจำกัดที่ตามมาคือ คำตอบมีความสัมพันธ์กับระดับสติปัญญา ความสามารถในการใช้ภาษาของผู้ตอบ บุคลิกภาพของผู้ตอบ และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สัมภาษณ์และผู้ตอบด้วย

ความเป็นมาและลักษณะของแบบวัด DIT

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า Rest ได้พัฒนาแบบวัด DIT มาจากแบบวัดของ Kohlberg โดยอาศัยระบบคะแนนของ Kohlberg (Kohlberg, 1969 cited in Lickona, 1976) แบบวัด DIT เป็นแบบวัดที่มุ่งวัดจรรยาวิพากษ์ซึ่งเริ่มใช้เป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1972 (Rest, 1986) แบบวัด DIT ประกอบด้วยสถานการณ์สมมติที่เป็นปัญหาทางจริยธรรม (Moral Dilemmas) 6 เรื่อง แต่ละเรื่องจะประกอบด้วย 12 ข้อความ แต่ละข้อความเป็นตัวแทนของชั้นจรรยาวิพากษ์ ซึ่งเป็นเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจต่อสถานการณ์นั้น หลังจากอ่านสถานการณ์แต่ละเรื่องจบ ผู้รับการทดสอบต้องทำ 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ผู้รับการทดสอบจะได้รับการถามถึงการตัดสินใจเชิงจริยธรรมที่มีต่อปัญหานั้น พร้อมทั้งประเมินค่าความสำคัญ (Rating) ของคำถามที่เป็นเหตุผลที่ใช้ประกอบการตัดสินใจจากข้อความทั้ง 12 ข้อความ มี 5 ลำดับความสำคัญคือ สำคัญมากที่สุด (Great) สำคัญมาก (Much) สำคัญพอควร (Some) สำคัญน้อย (Little) และไม่สำคัญเลย (No)

ขั้นที่ 2 นำข้อความที่ประเมินค่าความสำคัญ (Rating) ไว้ เลือกข้อความที่สำคัญที่สุด 4 ข้อความมาจัดอันดับความสำคัญ (Ranking) 4 อันดับ จากสำคัญที่สุดอันดับที่ 1 ถึง สำคัญอันดับที่ 4 แต่ละอันดับจะเป็นตัวบอกระดับจรรยาวิพากษ์ ซึ่งผู้ทำแบบวัดเลือกใช้ในการตัดสินใจต่อสถานการณ์นั้นๆ

การสร้างแบบวัด DIT มีเกณฑ์การสร้างดังนี้ (Rest, 1977 อ้างถึงในสุสารี วิวัฒน์ศุกร, 2544)

1. ใช้ความรอบคอบในการสร้างข้อความแต่ละข้อความให้เป็นตัวแทนชั้นพัฒนาการตามโครงสร้างของชั้นพัฒนาการทางจริยธรรม โดยสร้างให้ข้อความที่เป็นตัวแทนชั้นพัฒนาการที่สูงกว่ามีความเป็นนามธรรมอย่างเด่นชัด และต้องใช้สติปัญญาในการไตร่ตรอง ในระดับที่สูงกว่าชั้นที่รองลงมา เพื่อมิให้เกิดความไขว่เขวในการตีความ เป็นความคิดของชั้นที่ต่ำกว่า

2. ใช้ข้อความที่ยืดยาวไร้ความหมายเป็นตัวลวง เพื่อตรวจสอบวิธีการเลือกของผู้ทำแบบวัดว่าเลือกเพราะความเข้าใจหรือเลือกเพราะความซับซ้อนของข้อความ
  3. ใช้ความระมัดระวังในการจัดความยาว ความซับซ้อนของคำและใช้ศัพท์เฉพาะให้ใกล้เคียงกันในข้อความที่แทนชั้นพัฒนาการต่างๆ
  4. สร้างให้แต่ละชั้นพัฒนาการมีข้อความที่เป็นตัวแทนหลายๆ ข้อความ เพื่อให้ผู้ทำแบบวัดได้มีโอกาสเลือกข้อความได้อย่างเหมาะสม
- ข้อแตกต่างระหว่างแบบวัด DIT และแบบวัดจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg (Rest, 1986)

1. วิธีการวัดจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg ใช้การสัมภาษณ์ ให้ผู้รับการทดสอบตอบปัญหาทางจริยธรรม ในขณะที่แบบวัด DIT มีคำตอบซึ่งมีลักษณะเป็นข้อความให้ผู้รับการทดสอบทำการประเมินค่าข้อความนั้น
2. กระบวนการของ Kohlberg ต้องใช้ผู้ชำนาญการในการตรวจให้คะแนนเพื่อแบ่งแยกคำตอบ ในขณะที่แบบวัด DIT ผู้รับการทดสอบเป็นผู้แบ่งแยกคำตอบด้วยตนเอง
3. เกณฑ์การประเมินของ Kohlberg จะระบุว่าผู้รับการทดสอบอยู่ในชั้นใด ในขณะที่แบบวัด DIT จะมีคะแนน P เป็นตัวบอกระดับจรรยาวิพากษ์

The Defining Issues Test (DIT) ได้นำมาใช้วัดจรรยาวิพากษ์มานานกว่า 25 ปีมีการพัฒนาปรับปรุงใหม่ใช้ชื่อว่า The Defining Issues Test, version 2 หรือ DIT2 แต่ Rest, Narvaez, Thoma, and Bebau (1999) กล่าวว่า แม้ว่า DIT2 จะมีการปรับปรุงข้อบกพร่องต่างๆ ที่มาจาก DIT1 แต่วิธีการคำนวณคะแนนยังมีความซับซ้อน เนื่องจาก DIT2 นำมาใช้เป็นครั้งแรกเมื่อไม่นานมานี้ และอยู่ในช่วงพัฒนาเครื่องมือ จึงยังไม่ทราบค่าความตรง (Rest et al., 1999) ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ทำการศึกษาจึงเลือกใช้แบบวัด DIT1 ซึ่งแปลโดยสุสารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ผู้ได้รับอนุมัติให้แปลได้

แบบวัด DIT1 ซึ่งแปลโดยสุสารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ประกอบด้วยสถานการณ์สมมติ 4 เรื่อง (Moral Dilemmas) ซึ่งเนื้อเรื่องทั้ง 4 เรื่องนี้คัดจาก DIT1 ที่มีลักษณะเนื้อเรื่องตรงกับ DIT2 และได้ทำการปรับเรื่องสมมติและข้อคำถามในเรื่องให้เหมาะสมกับสภาพการณ์และวัฒนธรรมไทยในปัจจุบันแต่คงไว้ตามโครงสร้างเรื่องของ Rest (1986) แบบวัดนี้ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิคณะจิตวิทยาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพิจารณาความถูกต้องเหมาะสมของเนื้อหาและรูปแบบ ผู้วิจัยจึงเห็นควรเลือกใช้แบบวัดชุดนี้ในงานวิจัยครั้งนี้

จรรยาวิพากษ์กับตัวแปรต่าง ๆ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวแปรดังต่อไปนี้

เพศกับจรรยาวิพากษ์

ตามแนวคิดทฤษฎีของ Kohlberg (1976) กล่าวว่าในช่วงก่อนวัยรุ่น เพศหญิงจะมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่าเพศชาย แต่ในวัยรุ่นตอนปลายขึ้นไปเพศชายจะมีระดับจรรยาวิพากษ์ก้าวหน้ากว่าเพศหญิง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเพศหญิงจะมีความสามารถในการใช้ภาษาได้ดีกว่าเพศชาย มีความเห็นอกเห็นใจ และมีความเข้าใจผู้อื่นได้ดีกว่า (Bull, 1969) แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลาย เพศชายจะมีโอกาสเข้าร่วมสังคม มีประสบการณ์ทางสังคมมากขึ้นกระตุ้นให้เพศชายมีแนวคิดทางจริยธรรม และมีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่าเพศหญิงจึงทำให้จรรยาวิพากษ์สูงกว่าเพศหญิง (ทัศนพร ดันทองทิพย์, 2535) และจากงานวิจัยที่ผ่านมาทั้งต่างประเทศและในประเทศไทยยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดว่าเพศชายและเพศหญิงมีจรรยาวิพากษ์แตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยของ Yussen (1976) ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศที่มีผลต่อระดับจรรยาวิพากษ์กับกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่ม คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนิสิตปริญญาตรี กลุ่มละ 30 คน พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อระดับจรรยาวิพากษ์ เช่นเดียวกับ งานวิจัยของ Bussey & Maughan (1982) ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับระดับจรรยาวิพากษ์โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี 150 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบ Kohlberg 's Moral Judgment interview ผลการวิจัยพบว่าเพศชายและหญิงมีระดับจรรยาวิพากษ์ไม่ต่างกัน แต่พบบางงานวิจัยที่ให้ผลซึ่งแตกต่างไปจากนี้ เช่น งานวิจัยของ Wark & Krebs (1996) ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศ บทบาททางเพศ และรูปแบบปัญหาจริยธรรมที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางจริยธรรม โดยศึกษาในกลุ่มตัวอย่างเพศชาย 55 คน เพศหญิง 55 คน เครื่องมือที่ใช้คือ Personal Attributes Questionnaire (J.T.Spence & R.L.Helmreich, 1978) และแบบสอบจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg (1969) ผลการวิจัยพบว่า เพศหญิงมีระดับจรรยาวิพากษ์ในเรื่องการตัดสินใจในชีวิตในด้านส่วนตัวมากกว่าเพศชาย เนื่องจากผู้หญิงแสดงถึงความเอาใจใส่ปัญหา เอื้อเพื่อสังคมซึ่งเป็นขั้นที่ 3 มากกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายแสดงถึงการใช้ความยุติธรรมในปัญหาการต่อต้านสังคมซึ่งเป็นขั้นที่ 2 มากกว่าเพศหญิง เช่นเดียวกับงานของ Gilligan (1982) ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับระดับจรรยาวิพากษ์ พบว่า เพศชายจะมีการตัดสินใจเกี่ยวกับความยุติธรรมมากกว่าเพศหญิง แต่เพศหญิงจะสามารถ

อดทนกับความเครียดได้มากกว่าเพศชาย จึงทำให้พัฒนาการทางจรรยาวิพากษ์แตกต่างกันโดยแบ่งเป็น 2 บทบาท คือ บทบาทในเพศชายจะพบเกี่ยวกับการตัดสิน ส่วนบทบาทในเพศหญิงจะพบเกี่ยวกับความเอาใจใส่ ส่วนงานวิจัยในประเทศนั้นพบงานวิจัยหลายเรื่องซึ่งให้ผลต่างกันไป ดังเช่นงานวิจัยของ สุลลารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ที่ศึกษาจรรยาวิพากษ์ของวัยรุ่นที่กระทำผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลางที่มีอายุและเพศแตกต่างกัน พบว่าเพศที่ต่างกันไม่มีผลต่อระดับจรรยาวิพากษ์ แต่ยังมีบางงานวิจัยที่แสดงผลที่ต่างไปจากนี้ เช่น งานวิจัยของดวงเดือน พันธมนาวินและเพ็ญแข ประจวบปัจฉิม (2520) ศึกษาเกี่ยวกับจริยธรรมของเยาวชนไทย พบว่าในกลุ่มอายุ 13-15 ปี เพศหญิงมีจรรยาวิพากษ์สูงกว่าเพศชายอย่างชัดเจน ในระดับอายุ 17-19 ปี เพศชายหญิงมีจรรยาวิพากษ์ไม่แตกต่างกัน ส่วนในอายุ 19-21 ปี เพศชายมีจรรยาวิพากษ์สูงกว่าเพศหญิงอย่างชัดเจน จากงานวิจัยที่ผ่านมาการศึกษาเรื่องความแตกต่างทางเพศกับจรรยาวิพากษ์ยังไม่ได้ข้อสรุปที่แน่ชัดว่า เพศใดมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่ากันหรือไม่แตกต่างกัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาตัวแปรนี้ในการวิจัยครั้งนี้ด้วย

ระดับการศึกษากับจรรยาวิพากษ์

จากงานวิจัยที่ผ่านมาในการศึกษาระดับจรรยาวิพากษ์มักจะศึกษาตัวแปรระดับการศึกษาควบคู่ไปกับอายุ นั่นคือ กลุ่มตัวอย่างที่อายุน้อยระดับการศึกษาจะต่ำกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อายุมากกว่า เช่น งานวิจัยของ Rest (1975) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 16-20 ปี โดยทำการศึกษาระยะยาว ผลที่ได้จากการวัดครั้งแรกกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้ที่เรียนต่อในระดับวิทยาลัยจะได้คะแนนสูงกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียน และทำการวัดซ้ำในอีก 2 ปีต่อมา พบว่าผู้ที่เรียนต่อในระดับวิทยาลัยมีคะแนนมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เรียนสองเท่า และ Rest (1976) ยังมีการรวบรวมงานวิจัยภาคตัดขวาง ที่มีกลุ่มตัวอย่างแตกต่างกัน 20 กลุ่ม โดยนำข้อมูลมาจัดกลุ่มตามระดับการศึกษาพบว่าเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้นคะแนนพัฒนาการทางจริยธรรมจะเพิ่มขึ้นด้วย เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Auvinen, Suominen, Leino-Kilpi & Helkama (2004) ศึกษาผลการสอนจริยธรรมเพื่อพัฒนาระดับจรรยาวิพากษ์ในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีหนึ่งและปีสุดท้ายในประเทศฟินแลนด์ โดยใช้แบบสอบ The Defining Issues Test (DIT) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่หนึ่ง 52 คนและชั้นปีสุดท้าย 54 คน ผลการวิจัยพบว่านักศึกษาพยาบาลที่มีการฝึกปฏิบัติแก้ปัญหาจริยธรรมจะมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่าผู้ที่มิได้ฝึกปฏิบัติ และยังพบว่านักศึกษาพยาบาลปีสุดท้ายมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่หนึ่ง เช่นเดียวกับงานวิจัยที่พบในประเทศของสุภัทรา เอื้อวงศ์ (2525) ที่ศึกษาระดับจรรยาวิพากษ์ของ

นักศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยโดยมีกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 398 คนจากห้าสถาบันโดยใช้ แบบสอบ The Defining Issues Test ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่าปีอื่น และ งานวิจัยของ อัครอนงค์ ปราโมช (2525) ศึกษาในพยาบาลวิชาชีพที่มีตำแหน่งหน้าที่และวุฒิการศึกษาต่างกัน โดยใช้แบบสอบ The Defining Issues Test ผลการวิจัยพบว่าพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่มีระดับจรรยาวิพากษ์อยู่ในระดับสูง พยาบาลฝ่ายการศึกษาและพยาบาลมีระดับจรรยาวิพากษ์ไม่ต่างกัน พยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาสูงมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่าพยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่า นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของ ศรีวรรณ เทียวลี, วณี ออมสิน, สุพัตรศรี ชุมทรัพย์ และสุรณีย์ จุติดำรงพันธ์ (2522) ที่ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ จำนวน 480 คน ในแต่ละภาค ตามลำดับ ผลที่ได้คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่านักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 เช่นเดียวกันทุกภาค แม้ว่าจะงานวิจัยที่พบจะให้ผลการศึกษาไปในแนวทางที่ว่าระดับจรรยาวิพากษ์จะมีแนวโน้มสูงขึ้นตามระดับจรรยาวิพากษ์ แต่ยังมีบางงานวิจัยที่ให้ผลต่างไปจากนั้น ดังเช่นงานวิจัยของ วรวิทย์ พิงวิวัฒน์นิกุล (2540) ที่ทำการศึกษาความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย โดยทำการศึกษาจำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และภูมิลำเนา อาชีพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดความสามารถทางสติปัญญาของ Raven (1962) และแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Rest (1974) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 66 คนแบ่งเป็นชาย 56 คน หญิง 10 คน ผลที่ได้พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มีระดับจรรยาวิพากษ์อยู่ในชั้น A และชั้น 4 ตามลำดับ ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษาและภูมิลำเนา อาชีพไม่มีความแตกต่างกันในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และยังพบว่าความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีความสัมพันธ์กัน จึงเป็นที่น่าสนใจว่าระดับจรรยาวิพากษ์มีความเกี่ยวข้องกับอายุหรือระดับการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในวัยเดียวกันแต่ต่างระดับการศึกษา เพื่อให้ได้ผลที่แน่ชัดว่าระดับการศึกษามีผลต่อระดับจรรยาวิพากษ์หรือไม่

วิจัยกับจรรยาวิพากษ์

จากทฤษฎีของ Kohlberg (1964) ที่ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างจรรยาวิพากษ์กับระดับอายุในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเด็กอเมริกันอายุ 7, 10, 13 และ 16 ปีพบว่าเด็กมีระดับ

จรรยาวิพากษ์สูงขึ้นตามอายุ คือ เด็กอายุ 7 ปี มากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ใช้เหตุผลชั้น 1 และ 2 เด็กอายุ 10 ปี แม้ใช้เหตุผลชั้น 1 และ 2 มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ แต่อีก 35 เปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลชั้น 3 และ 4 เด็กอายุ 13 ปี มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลชั้น 3 และ 4 และ มากกว่า 20 เปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลใช้เหตุผลชั้น 1 และ 2 เด็กอายุ 16 ปี มากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลชั้น 3 และ 4 แต่มี 23 เปอร์เซ็นต์ใช้เหตุผลชั้น 5 และ 6 ซึ่งมากกว่าเด็กที่อายุต่ำกว่าทุกกลุ่ม จึงสรุปได้ว่าการใช้จรรยาวิพากษ์สูงขึ้นตามอายุ อย่างไรก็ตามผลที่ได้ในการศึกษาครั้งนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ Pratt, Diessner, Hunsberger, Pancer, and Savoy (1991) ที่ศึกษาการคิดเกี่ยวกับปัญหาชีวิตส่วนตัวกับตัวแปรเพศและอายุโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 แนวทาง คือ 1. การตัดสินเชิงจริยธรรม (moral judgment stages) ของ Kohlberg (1976) 2. ขั้นตอนการพัฒนาตนเอง (ego-development stages) ของ Kegan (1982) 3. บทบาททางจริยธรรม (moral orientation system) ของ Gilligan (1982) 4. integrative complexity scoring ของ Suedfeld and Tetlock (1977) โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 35-85 ปี แบ่งเป็นเพศชาย 29 คน เพศหญิง 35 คน นำมาเปรียบเทียบกัน ผลการศึกษาพบว่าแนวทางในการศึกษาของ Kohlberg, Kegan และ integrative complexity มีความสัมพันธ์ในทางบวกซึ่งกันและกัน และยังมีความสัมพันธ์กับคะแนนขั้นจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg ในการศึกษาไม่พบความแตกต่างในเรื่องของกลุ่มอายุ นั่นก็หมายความว่า อายุไม่ทำให้เกิดความแตกต่างของระดับจรรยาวิพากษ์ ส่วนในประเทศไทยได้มีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับอายุและระดับจรรยาวิพากษ์ไว้หลายเรื่อง เช่น งานวิจัยของวิเชียร ทองนุช (2521) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 9-12 ปี บัญชร แก้วส่อง (2522) ศึกษาในเด็กอายุ 13-18 ปี ทั้งสองงานวิจัยพบว่าเด็กมีระดับจรรยาวิพากษ์สูงขึ้นตามอายุ งานวิจัยของสุสวารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นที่กระทำผิดในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง อายุ 13-18 ปี จำนวน 200 คน โดยมีอายุและเพศเป็นตัวแปร ผลการวิจัยพบว่าวัยรุ่นที่กระทำผิดที่มีอายุมากกว่ามีระดับจรรยาวิพากษ์สูงกว่าวัยรุ่นที่กระทำผิดที่มีอายุน้อยกว่า

ส่วนงานวิจัยของดวงเดือน พันธุมนาวิณ และเพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2520) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 11-21 ปี โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอายุ พบว่า คะแนนเฉลี่ยของจริยธรรมไม่แตกต่างกัน ตรงกับ วรวิทย์ พิงวิวัฒน์นิกุล (2540) ที่ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอายุ 25-75 ปี พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อายุแตกต่างกันมีระดับจรรยาวิพากษ์ไม่แตกต่างกัน จะเห็นได้ว่าจากงานวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่ได้ข้อสรุปที่ชัดเจนของความสัมพันธ์ระหว่างวัยหรืออายุกับระดับจรรยาวิพากษ์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาตัวแปรนี้โดยแบ่งช่วงอายุออกเป็นสี่วัยคือ วัยรุ่นตอนปลาย ผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้ใหญ่ตอนกลาง และผู้สูงอายุ เพื่อให้ครอบคลุม

กลุ่มอายุได้มากขึ้นและแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มของพัฒนาการจริยวิพากษ์ของทั้งสี่วัยได้ชัดเจนขึ้น

การแบ่งช่วงวัย

จากที่กล่าวมาในข้างต้นตามทฤษฎีของ Kohlberg (1969) ระดับจริยวิพากษ์มีการพัฒนาตามวุฒิภาวะ เมื่อมนุษย์มีการเรียนรู้เพิ่มขึ้นเกิดการสังสมและพัฒนาสติปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมก็จะพัฒนาเพิ่มขึ้นตามระดับวุฒิภาวะ ประสบการณ์จะมีส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพัฒนาการจริยวิพากษ์ในระดับสูงสุด เช่นเดียวกับ Rest (1986) ที่กล่าวถึงจริยวิพากษ์ของบุคคลนั้นเกิดจากความคิด การใช้เหตุผลไตร่ตรอง ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับอายุของบุคคลด้วย ระดับจริยวิพากษ์ขั้นสูงสุดสามารถเกิดขึ้นได้ในช่วงอายุ 16 ปีขึ้นไป และสามารถพัฒนาได้จากประสบการณ์ แต่บุคคลส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถพัฒนาถึงขั้นนี้ได้จนถึงวัยผู้ใหญ่ (Kohlberg, 1973 cited in Papalia, 1998) Papalia (1998) กล่าวถึงจริยวิพากษ์ในวัยผู้ใหญ่จะมีพัฒนาการที่มากกว่าวัยรุ่น มีความซับซ้อนกว่า และมีโอกาสพัฒนาไปได้ตลอดช่วงชีวิต ส่วนการให้เหตุผลทางจริยธรรมของวัยสูงอายุจะคิดในแง่ของความเป็นจริง ธรรมชาติของวัยนี้อาจจะมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากการใช้เหตุผลอย่างเดียว ไปใช้หลักของความถูกต้อง และการเอาใจใส่ความรู้สึกของบุคคลอื่นด้วย เช่นเดียวกับ Fjelland & Gjengedal (1994 cited in Bersole, 1998) ที่เชื่อว่า ระดับจริยวิพากษ์นั้นเกี่ยวข้องกับอายุ เพราะการเข้าใจสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนมากเกี่ยวข้องกับการสังสมความรู้จากประสบการณ์ที่ยาวนาน จากเหตุผลที่กล่าวมาผู้วิจัยจึงแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 4 วัยเพื่อศึกษาในระดับจริยวิพากษ์

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescent)

วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ระหว่างวัยเด็กและผู้ใหญ่ มีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญาเปลี่ยนไปจากวัยเด็ก แต่ในขณะเดียวกันก็ยังไม่เป็นผู้ใหญ่ (ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร, 2530) จากการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านต่างๆ ของวัยรุ่นนี้ยังสามารถแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นออกเป็นวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย ซึ่งในแต่ละสังคมแบ่งช่วงอายุไว้แตกต่างกัน Hurlock (1967) กล่าวว่าระยะวัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) มีอายุในช่วงระหว่าง 17-21 ปี ประไพพรรณ ภูมิวุฒิสาร (2530) กล่าวถึงอายุของวัยรุ่นตอนปลายในสังคมไทยคือ 18-21 ปี ในระยะนี้วัยรุ่นจะเริ่มเข้าสู่การมีอารยธรรม (Modern civilization) เรียกว่า การ

บรรลุมิติภาวะ (Maturation) เชิดชู อริยศรีวัฒนา (2545) กำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นตอนปลายอยู่ในช่วง 16-19 ปี ในระยะนี้จะกล่าวได้ว่าพัฒนาการของวัยรุ่นเข้าสู่ภาวะอย่างสมบูรณ์ โดยเฉพาะความรู้สึกนึกคิด เด็กวัยรุ่นระยะนี้จะพยายามคิด ตัดสินใจสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองเพื่อให้เกิดความมั่นคงนำไปสู่การพัฒนาด้านร่างกาย สังคม อารมณ์และสติปัญญาพร้อมๆ กัน ในระยะนี้วัยรุ่นจะผ่านกระบวนการทำตามสังคม (Socialization Process) อยู่บนพื้นฐานพัฒนาการทางสังคมที่มีมาตั้งแต่วัยเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับประเพณี วัฒนธรรม กลุ่มในสังคม วัยรุ่นที่ปรับตัวทางสังคมได้ดีจะเป็นที่ยอมรับในสังคม ในระยะนี้เด็กจะให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมวัยมากกว่าครอบครัว ในวัยรุ่นตอนปลายนั้น การคบเพื่อนจะเป็นกลุ่มเล็กที่มีความสนใจคล้ายกันมากกว่าที่ผ่านมา

ตามทฤษฎี Erikson (1963) นั้น งานพัฒนาการในขั้นนี้ คือ ความมีเอกลักษณ์ VS. ความสับสนในบทบาท (Identity vs. Role Confusion) ช่วงนี้ร่างกายของเด็กจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนเขาไม่แน่ใจว่าจะอะไรเกิดขึ้นกับตนเอง ช่วงนี้ Erikson (1968) เชื่อว่าเป็นช่วงที่มีลักษณะวิกฤตมากกว่าช่วงอื่นใน 8 ขั้น เพราะเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่วัยรุ่นกำลังแสวงหาความเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เขาจะเข้าใจว่าการเลียนแบบบุคคลที่เขาชื่นชมในระยะที่ผ่านมาไม่ใช่ตัวตนที่แท้จริงของเขา ดังนั้นเขาจะค่อยๆ ค้นหาตัวตนที่แท้จริงของเขา โดยการผสมผสานสิ่งที่เขาเคยเลียนแบบมาแล้วในอดีตกลายเป็นเอกลักษณ์ประจำตัวของเขาซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ นอกจากนี้ Erikson ยังได้เปรียบเทียบระยะนี้ว่าเป็นระยะที่ให้วัยรุ่นทดลองบทบาทต่างๆก่อนที่จะเป็นผู้ใหญ่อย่างจริงจัง สภาพเช่นนี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งด้านสัมพันธภาพกับผู้ใหญ่ เพื่อนต่างเพศ เพื่อนร่วมวัยสังคม และเกิดความสับสนทางจิตใจ เช่น ควรจะเชื่อฟังพ่อแม่หรือเชื่อตัวเองดี ควรมีโอกาสอย่างเต็มที่ดีหรืออยู่ในกรอบประเพณีอย่างเข้มงวดดี ควรจะเลือกอาชีพที่ตนสนใจหรือเลือกตามใจพ่อแม่ วัยรุ่นต้องผสมผสานสิ่งเหล่านี้ให้เข้ากันได้กับความเป็นจริงของครอบครัว วัฒนธรรม สังคม แต่การทำเช่นนี้ไม่สามารถทำได้โดยฉับพลัน วัยรุ่นที่ไม่สามารถทำเช่นนี้ได้จะเกิดความสับสนในตนเอง ไม่เป็นตัวของตัวเอง เหนงางอวยชี้กังวล การพัฒนาที่สมบูรณ์ของวัยรุ่นเมื่อสิ้นสุดวัย ได้แก่ การเห็นตนตามความเป็นจริง เช่น เข้าใจจุดด้อยจุดเด่นของตน ความต้องการในชีวิตตน และสามารถทำใจให้ยอมรับตนได้จริงๆ Erikson ยังอธิบายด้วยว่า ผู้ที่มีความสมดุลระหว่างการพบตนกับการไม่เข้าใจตนเองจะพัฒนาความรู้สึกจงรักภักดีต่ออุดมคติ ปรัชญาชีวิต กลุ่มบุคคล วัฒนธรรม เป็นต้น จะส่งผลให้เด็กคลายความสับสนในตนเอง ช่วยให้ผ่านพ้นวิกฤตไปด้วยดี

ในวัยนี้พัฒนาการทางด้านสติปัญญาจะมีความสามารถเพิ่มขึ้นอีกหลายอย่าง เช่น การคิดหลายแง่มุม การตั้งสมมติฐาน ความสามารถในการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ได้อย่าง

ถูกต้องมีเหตุและผล สามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ได้ง่ายและรวดเร็ว แต่อย่างไรก็ตามยังมีลักษณะความคิดที่แตกต่างกับผู้ใหญ่ คือมีลักษณะที่มุ่งยึดติดความคิดของตนเองอยู่ (Intellectual egocentrism) ทำให้ไม่สามารถแยกความคิดของตนเองและผู้อื่นได้ดีนัก ลักษณะเช่นนี้จะลดลงเมื่ออยู่ในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย Cattell (1963 cited in Smolak, 1993) กล่าวถึง ความสามารถทางสติปัญญาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (fluid intelligence) ที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนถึงอายุ 14-15 ปี และจะค่อยๆ ลดลงเมื่อผ่านพ้นอายุ 22 ปี ในช่วงนี้พัฒนาการด้านการคิดเด็กจะสามารถคิดแบบนามธรรมได้เป็นครั้งแรกดังที่ Piaget (1972) เรียกว่า ระยะเวลา Formal Operation คือเป็นระยะเวลาการแก้ปัญหาด้วยเหตุผลที่เป็นนามธรรม พัฒนาการด้านสติปัญญาในวัยรุ่นจะเจริญถึงขีดสุดเมื่ออายุ 16 ปี นอกจากนี้พัฒนาการทางสติปัญญาจะส่งผลให้ความต้องการเป็นอิสระมากขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ทดลองเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ ส่วนความสามารถทางสติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ภายหลัง (crystallized intelligence) จะได้รับไปเรื่อยๆ จนถึงอายุ 60 ปี

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (Young Adult)

ทฤษฎีพัฒนาการวงจรชีวิตตามแนวคิดของ Daniel Levinson (1978 cited in Perlmutter, 1985) แบ่งวงจรชีวิตออกเป็น 4 ระยะเวลาต่อเนื่องกันคือ ระยะเวลาก่อนวัยผู้ใหญ่ (pre-adulthood) ระยะเวลาวัยผู้ใหญ่ตอนต้น (early-adulthood) ระยะเวลาวัยผู้ใหญ่ตอนกลางหรือวัยกลางคน (middle-adulthood หรือ middle age) และระยะเวลาวัยผู้ใหญ่ตอนปลายจนถึงระยะปลายของชีวิต (late-adulthood and late-late-adulthood)

งานพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเป็นช่วงที่เริ่มออกสู่โลกภายนอกที่มีอิสระครอบครัวเดิม เป็นช่วงเตรียมเข้าสู่การประกอบอาชีพ มีการเลือกกลุ่มเพื่อนในกลุ่มสังคมวัยเดียวกัน มีการใกล้ชิดผูกพัน การตัดสินใจเลือกคู่ครองเพื่อที่จะแต่งงานสร้างครอบครัว และเมื่อมีลูกก็จะเข้าสู่การเป็นพ่อแม่ ตามแนวคิดของ Havighurst (1972) กล่าวถึงงานพัฒนาการของวัยผู้ใหญ่ตอนต้นว่าประกอบไปด้วย การใช้ชีวิตคู่หรือการแต่งงาน ความเป็นพ่อแม่ การประกอบอาชีพ และการเลือกกลุ่มสังคม (Perlmutter, 1985) ในช่วงแรกของการเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ตอนต้นจะมีการแยกตัวออกมาจากครอบครัวทำให้มีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น เริ่มมีอิสระที่จะปกครองตนเอง มีการจัดระบบชีวิตด้วยตนเอง อิทธิพลของครอบครัวจะลดลงเรื่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงก้าวไปสู่สิ่งใหม่ในสังคม ต่อมาเมื่อเข้าสู่อายุสี่สิบตอนปลายถึงอายุสามสิบตอนต้นเป็นระยะที่อาจเกิดการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหน้าที่การงาน การมีบุตร ทำให้ต้องมีความรับผิดชอบมากขึ้น และเมื่ออยู่ในช่วงท้ายก่อนเข้าวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง ในช่วงนี้บุคคลจะประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

อันเนื่องมาจากมีแนวทางในการดำเนินชีวิตที่มั่นคงแล้ว (Kennedy, 1978) ในระยะนี้งานพัฒนาการของ Erikson (1963) คือ ความใกล้ชิดผูกพัน VS. ความอ้างว้างโดดเดี่ยว (Intimacy vs. Isolation) ที่กล่าวถึงคนในวัยนี้ว่าเป็นวัยที่มุ่งหมายกับการทำงาน แสวงหาคนที่จะคบกันได้ อย่างสนิทสนมนำไปสู่ความผูกพันใกล้ชิดและการแต่งงาน ในความสัมพันธ์นี้จะต้องลดความเป็นตัวของตัวเองลงหรือต้องเสียสละบางอย่างแก่บุคคลที่ตนรัก มิตรภาพนี้จึงจะมั่นคงถาวร ความสำเร็จของพัฒนาการในขั้นนี้ขึ้นอยู่กับความมั่นใจในตนเอง และพัฒนาการในระดับต้นๆ ว่าประสบความสำเร็จ ถ้าบุคคลรู้จักตนเองมั่นใจในตนเองอย่างแท้จริง เขาจะสามารถที่จะให้ความใกล้ชิดสนิทสนมอย่างจริงจังกับบุคคลอื่นได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าเขาไม่ประสบความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้นๆ เขาจะไม่ไว้วางใจผู้อื่น ไม่พอใจในตัวเอง และไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมได้ ทำให้รู้สึกอ้างว้างว่าเหวบุคคลประเภทนี้ไม่สามารถละตนเพื่อเข้าถึงผู้อื่น

ในวัยผู้ใหญ่การพัฒนาทางด้านจริยธรรมจะมีพัฒนาการที่มากขึ้นกว่าวัยเด็กและวัยรุ่น มีความซับซ้อนอันเนื่องมาจากประสบการณ์ นอกจากนี้ความเลื่อมใสศรัทธาในศาสนา การมีศรัทธาในตนเองจะนำไปสู่การพัฒนาในระดับจรรยาวิพากษ์ ซึ่งมีโอกาสพัฒนาไปได้ตลอดช่วงชีวิต (Papalia, 1998) ตามทฤษฎีของ Kohlberg นั้นจรรยาวิพากษ์ระดับสูงสุดคือระดับ 3 ซึ่งเป็นระดับมีจริยธรรมอย่างมีหลักการ ประสบการณ์จะมีส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลมีพัฒนาการมาถึงระดับนี้ได้ แม้ว่าพัฒนาการทางจรรยาวิพากษ์ในระดับนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้ในวัยรุ่น แต่บุคคลส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถพัฒนาถึงขั้นนี้ได้จนถึงวัยผู้ใหญ่ (Kohlberg, 1973 cited in Papalia, 1998) ประสบการณ์สองอย่างที่เป็นตัวกระตุ้นในการเกิดพัฒนาการในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น คือ ประสบการณ์ที่ได้รับเมื่ออยู่ภายนอกบ้าน เช่น สิ่งที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัย ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเดินทางไปต่างแดน และประสบการณ์ที่ได้รับจากการได้รับผิดชอบต่อผู้อื่น เช่น การเป็นพ่อแม่ ประสบการณ์จะเป็นตัวนำไปสู่การคิด ตระหนักว่าจะไรถูกต้องและยุติธรรม ผู้ใหญ่บางคนจะมีประสบการณ์ส่วนตัวที่เกิดขึ้นเองมาใช้ในการเลือกตอบปัญหาจริยธรรม (moral dilemmas) ตัวอย่างเช่น บุคคลที่เป็นโรคมะเร็งหรือมีเพื่อนเป็นโรคมะเร็งจะให้ภัยกับการกระทำของผู้ชายซึ่งขโมยยาเพื่อนำมารักษาภรรยาตนเอง จากการตอบปัญหาทางจริยธรรม เกี่ยวกับพัฒนาการจรรยาวิพากษ์นั้น ขั้นความคิดไม่สามารถบอกภาพรวมได้ เนื่องจากบุคคลบางคนยังคงคิดแบบยึดตนเองเป็นศูนย์กลางไม่น่าที่จะมีจรรยาวิพากษ์อยู่ในระดับมีจริยธรรมอย่างมีหลักการ แต่ขณะเดียวกันบุคคลที่สามารถคิดแบบนามธรรมอาจจะไม่แสดงออกถึงพัฒนาการจริยธรรมระดับสูงสุดได้ ถ้าไม่มีประสบการณ์มาเป็นตัวกระตุ้น

วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง (Middle Adult)

ตามแนวคิดของ Levinson (1978 cited in Perlmutter, 1985) นั้นวัยผู้ใหญ่ตอนกลางอยู่ในช่วงอายุ 40-60 ปี ในวัยนี้งานพัฒนาการของ Erikson (1963) คือ ความรู้สึกรับผิดชอบแบบผู้ใหญ่ VS. ความรู้สึกเฉื่อยชา (Generativity vs. Stagnation) จุดเด่นของช่วงนี้คือการแบ่งปัน การแนะนำ การสร้างสรรค์ทั้งในสิ่งที่เป็นวัตถุสิ่งของ ความรู้ ความคิด ต่อบุคคลอื่น และสังคมโดยเฉพาะบุคคลที่อ่อนวัยกว่า คือลูก ต้องมีความรับผิดชอบที่จะเลี้ยงดูบุตรหลานให้มีความสุข ประสบความสำเร็จในชีวิต คุณสมบัติเช่นนี้เป็นคุณสมบัตินี้ของความเป็นมนุษย์ ก่อให้เกิดความรู้สึกปลื้มใจพอใจในตนเอง เห็นตนเองมีค่ามีความสำคัญ Erikson (1968) กล่าวว่าวัฒนธรรมและอารยธรรมของสังคมใดๆ และของมนุษยชาติกำหนดหน้าและรุ่งเรืองได้ เพราะมนุษย์มีความรู้สึกอยากให้อายุแบ่งปัน อนุเคราะห์ผู้อื่นด้วยการสั่งสอน แนะนำ ความรู้ประสบการณ์ต่อกันและกัน คนในวัยนี้เป็นบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมที่สุดที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ดังกล่าวนี้ เพราะได้สั่งสมความรู้และประสบการณ์มานานเพียงพอ บุคคลที่ประสบความสำเร็จในขั้นนี้สืบเนื่องมาจากความสำเร็จในพัฒนาการขั้นต้นๆ แต่ถ้าบุคคลใดไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตจะทำให้ขาดความไว้วางใจผู้อื่น รู้สึกว่าตนเองไม่มีความสามารถ มีปมด้อย ไม่ยุ่งเกี่ยวกับใคร ไม่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคมทำให้กลายเป็นคนเฉื่อยชา และขาดความกระตือรือร้นในการสร้างหลักฐานให้กับตนเองและครอบครัว คนวัยนี้จะมีสังคมที่แคบลง แต่มีความสัมพันธ์ที่สนิทสนมกันมากขึ้น มักจะมาจากเพื่อนที่คบกันมาเป็นเวลานาน มีสังคมกับญาติมิตรมากขึ้นเนื่องจากมีเวลาว่าง ไม่มีภาระเลี้ยงดูลูก ซึ่งโตไปหมดแล้วหรืออาจจะแยกครอบครัวไปแล้ว เวลาที่มีในช่วงนี้จึงหันมาสนใจกับคนใกล้ชิดครอบครัว ค่อยๆ ถอนตัวออกจากกิจกรรมทางสังคมเมื่อย่างเข้าสู่ช่วงวัยผู้ใหญ่ตอนปลายหรือวัยสูงอายุ

ส่วนพัฒนาการทางสติปัญญาตามแนวคิดของ Cattell (1971 cited in Perlmutter, 1985) กล่าวถึงความสามารถทางสติปัญญาที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ (fluid intelligence) ว่าจะยังคงที่ในวัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และจะลดลงเมื่อผ่านพ้นวัยนี้ไป ส่วนความสามารถทางสติปัญญาที่เกิดจากการเรียนรู้ภายหลัง (crystallized intelligence) นั้น จะยังคงเพิ่มขึ้นจนกระทั่งอายุจนกระทั่งอายุ 65 ปีและ Erikson (1982) ยังกล่าวถึงความฉลาดของบุคคลในวัยนี้ ว่าได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่วัยผู้ใหญ่ตอนต้น เช่นเดียวกับ Kohlberg (1973) กล่าวว่าความฉลาดจะสามารถพัฒนาขึ้นมาได้ต้องอาศัยประสบการณ์ การคิดอย่างมีระบบมีเหตุผลอันเป็นหลักของการพัฒนาจริยธรรมที่เป็นสากล

วัยสูงอายุ

ศิริรงค์ ทับสายทอง (2530) กล่าวถึงผู้สูงอายุว่าเป็นวัยสุดท้ายของชีวิต บุคคลในวัยนี้จะประสบความเสื่อมถอยในด้านต่างๆ ทั้งร่างกาย ความคิด ความเข้าใจ การดำรงชีวิต ส่วนสุทธิชัย จิตะพันธ์กุล (2544) ได้ให้ความหมายในเชิงคุณค่าว่าเป็นวัยที่สูงด้วยวัยวุฒิ คุณวุฒิ เกียรติและศักดิ์ศรี Timiras (1972 cited in Kimmel, 1974) กล่าวถึงความชรา (aging) หมายถึง การเสื่อมความสามารถทางด้านสรีระวิทยาส่งผลให้เกิดอุบัติเหตุ โรค และอื่นๆ จากสภาพแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากผู้สูงอายุเกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ โดยเฉพาะทางร่างกาย ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับด้านจิตใจส่งผลต่ออารมณ์ของผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไร้ค่า ต้องพึ่งพาผู้อื่นไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เหมือนเดิม ตลอดจนการสูญเสียอำนาจหน้าที่การทำงาน ทำให้ผู้สูงอายุมีความวิตกกังวล น้อยใจเสียใจ เมื่อมีสิ่งต่างๆ เกิดขึ้นในชีวิตจะกระทบกระเทือนใจได้ง่าย หากขาดผู้ดูแลจะทำให้เกิดความรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง ความเหงาและว่าเหว่เกิดขึ้นได้ง่ายจากการสูญเสียคนใกล้ชิด เช่น การสูญเสียคู่ชีวิตหรือเพื่อนวัยเดียวกัน หากผู้สูงอายุทำใจยอมรับความเศร้าโศกก่อนผู้ที่ตนเองรักจะตายจากไป เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจริงๆ ภาวะเศร้าโศกจะเกิดไม่นานและไม่รุนแรงนัก (Rando, 1983 อ้างถึงในศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545) เช่นเดียวกับ Burnside (1979) ได้กล่าวถึงอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในผู้สูงอายุว่าประกอบด้วยความวิตกกังวล ความเศร้าโศก มีความรู้สึกโดดเดี่ยวหวาดระแวงซึ่งมีสาเหตุมาจากความเสื่อมของประสาทรับรู้ และการสูญเสียต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมที่เกิดขึ้นที่สำคัญคือการเกษียณอายุทำให้บทบาททางสังคมเปลี่ยนไป บทบาททางสังคมของผู้สูงอายุสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและจิตใจ ทั้งยังขึ้นอยู่กับบุคคลอื่นในสังคมที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้สูงอายุต่างกันไป ถ้าสังคมเน้นที่ความสำเร็จของคนวัยหนุ่มสาว กลุ่มผู้สูงอายุจะรู้สึกไร้ค่าและเป็นภาระสังคม แต่ในสังคมที่ยกย่องผู้สูงอายุว่ามีคุณค่ามีประสบการณ์ มีความเฉลียวฉลาด ทำประโยชน์ให้แก่สังคมได้ กลุ่มผู้สูงอายุจะก้าวไปสู่อะไรก็ได้ไม่ยากและไม่รู้สึกสูญเสียบทบาทจากหน้าที่การงานที่เกิดจากการเกษียณ (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2539) ผู้สูงอายุที่ยังคงความสัมพันธ์ที่ดีกับคนในสังคมได้จะเป็นผู้สูงอายุที่มีความสุข

ด้านความคิดหรือสติปัญญา โดยทั่วไปจะมีความเชื่อว่าบุคคลที่เข้าสู่วัยสูงอายุจะไม่มีการเรียนรู้และเติบโตทางสติปัญญา จะมีอาการหลงลืม การรับรู้เปลี่ยนไปเกิดจากการเสื่อมของสติปัญญา แต่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้สูงอายุที่รายงานความ

เปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดของผู้สูงอายุโดยสรุปเป็นลักษณะที่เห็นได้ชัดคือ สถิติปัญญาด้าน crystallization คือสถิติปัญญาที่เกิดจากการสั่งสมความรู้ความคิดจนเกิดความชำนาญที่ได้จากประสบการณ์ตรง ความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรม (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)

Glaser (1986 cited in Schaie and Willis, 1996) ให้คำจำกัดความคำว่า intelligence ว่าเป็นความสามารถในการแสดงออกของความคิดความเข้าใจ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกคือความรู้หรือสถิติปัญญาที่สร้างขึ้น (artifactual domains) เช่น ความรู้และทักษะที่ได้มาจากการศึกษา การเลียนแบบจากครอบครัวและบุคคลอื่นในสังคม ส่วนที่สองคือความรู้หรือสถิติปัญญาที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (natural domains) เป็นความสามารถที่ไม่จำกัดได้มาจากการสะสมของพัฒนาการของวัยที่ผ่านมาก่อนหน้า เช่น ความสามารถเกี่ยวกับการหยั่งรู้ (perceptual abilities) ความรู้ทั่วไป (general spatial knowledge) การคิดที่เกี่ยวกับเหตุและผล (causal thinking) ทักษะการจัดหมวดหมู่ (classification skills) อย่างไรก็ตามความรู้ทั้งสองส่วนนี้ยังมีคาบเกี่ยวกันไม่สามารถแยกออกจากกันได้สิ้นเชิง สถิติปัญญา (intelligence) มีความสัมพันธ์กับอายุโดยเชื่อว่าในผู้สูงอายุนั้นสถิติปัญญาจะค่อยๆ เสื่อมลงในบางส่วน เช่น ส่วนของความเร็วในการคิด (mental quickness) และเพิ่มขึ้นในส่วนของความรู้ความเข้าใจชีวิต หรือความฉลาด (knowledge about life, or wisdom) มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับสถิติปัญญา (intelligence) ในผู้สูงอายุและแบ่งออกเป็น 2 ด้านคือ crystallization intelligence หมายถึงความรู้ทั่วไป ความสามารถทางภาษาและวัฒนธรรมที่สั่งสมมาจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิต สถิติปัญญาในด้านนี้จะเพิ่มขึ้นตามอายุ ส่วนสถิติปัญญาอีกด้าน คือ fluid intelligence คือสถิติปัญญาที่เน้นความแม่นยำในทฤษฎี การสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับระบบประสาทระบบการจำได้ (pattern recognition) และความทรงจำ (memory) จะเริ่มเสื่อมลง (Horn, 1982 cited in Schaie & Willis, 1996)

Psychosocial Stage Theories ของ Erikson (1986) Kierkegaard กล่าวไว้ว่าชีวิตต้องอยู่เพื่อวันข้างหน้าแต่ต้องเข้าใจอดีต ซึ่งเป็นความจริงสำหรับวัยสูงอายุ คำกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นถึงขั้นสุดท้ายตามทฤษฎี Erikson ซึ่งแบ่งออกเป็น 8 ขั้น ขั้นที่ 8 อยู่ในช่วงอายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งรวมถึงระยะวัยสูงอายุด้วย Erikson (1986, cited in Allen & Santrock, 1993) เรียกขั้นนี้ว่า ความสุขสมบูรณ์ในชีวิต VS. ความหมดอาลัยตายอยาก (Integrity vs. Despair) ในขั้นนี้กล่าวไว้ว่าเป็นช่วงเวลาของผู้สูงอายุนวนระลึกถึงความหลัง ประสบการณ์ สิ่งที่ทำในช่วงชีวิตที่ผ่านมา จะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับพัฒนาการในขั้นที่ผ่านมาทั้ง 7 ขั้นประกอบกันเป็นทัศนคติที่มีต่อตนเองชีวิตและสังคม ถ้าผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในอดีต ชีวิตในวัยนี้ก็จะมีความสุขสมบูรณ์ในปัจจุบันได้ หากชีวิตที่ผ่านมาไม่เป็นที่พอใจ ผู้สูงอายุจะรู้สึกขมขื่น เปล่าเปลี่ยว ผิดหวัง หรือเรียกได้ว่าหากบุคคล

ประสบความสำเร็จในการแก้ปัญหาความขัดแย้งนี้ได้ บุคคลนั้นจะค้นพบความหมาย ยอมรับความจริงในชีวิต ยิ่งก่อให้เกิดการพัฒนาความฉลาดขึ้น ความฉลาดตามแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Kohlberg (1973) ซึ่งเน้นการมีความคิดและการใช้เหตุผลอย่างมีระบบระเบียบ การมีจริยธรรมตามแนวสากล รวมทั้งการพัฒนาประสบการณ์อันยาวนานของชีวิต แต่ไม่ได้หมายถึงการมีอายุทำให้เกิดความฉลาด แต่ที่แท้จริงคือ การมีความคิดสุขุม รอบคอบ เข้าใจความรู้สึกผู้อื่น และความสามารถในการค้นหาความหมายในชีวิตนอกจากนี้ Erikson et al. (1986) ยังเชื่อว่าผู้สูงอายุยังสร้างความสนใจใหม่ ความคิดใหม่ได้ มีความคิดลึกซึ้ง สนใจชีวิตมนุษย์ เป็นพยานทางสังคมของชีวิต ตระหนักถึงการพึ่งพาจากชนรุ่นหนึ่งไปสู่รุ่นต่อไปด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นมีงานวิจัยหลายชิ้นที่ทำการศึกษาดังตัวแปรต่างๆ ที่มีผลต่อระดับจรรยาวิพากษ์ของกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษ ตัวแปรที่นิยมทำการศึกษากันโดยทั่วไป ได้แก่ ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา ความแตกต่างทางสังคม ความสามารถทางสติปัญญา

Piaget (1932 อ้างถึงในกาญจนา สุรวาจากุล, 2543) พบว่าการตัดสินใจพฤติกรรมของเด็กอายุต่ำกว่า 9 ปี จะไม่คำนึงถึงที่มา หรือเหตุผล แต่จะมีกฎเกณฑ์ตายตัว เป็นเพราะว่าเด็กในวัยนี้มีขอบเขตในการคิดที่จำกัด แต่เมื่ออายุมากขึ้นก็จะคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น ต่อมา Kohlberg (1969) ได้ศึกษาข้ามวัฒนธรรมในเด็กอายุ 10, 13 และ 16 ปี จาก 5 วัฒนธรรมคือ สหรัฐอเมริกา ไต้หวัน เม็กซิโก ตุรกี และยูคาเทน พบว่า พัฒนาการทางจรรยาวิพากษ์ 3 ระดับคือ 1.ระดับก่อนมีจริยธรรมหรือก่อนมีกฎเกณฑ์ (Preconventional Level) 2.ระดับมีจริยธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์หรือระดับทำตามสังคม (Conventional Level) และ 3.ระดับมีจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ (Postconventional Level) โดยพัฒนาการแต่ละขั้นจะพัฒนาไปตามลำดับ และมีความสัมพันธ์กับอายุที่เพิ่มขึ้น แต่ทั้งนี้ยังขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็กที่มีความแตกต่างกันด้วย ผลการวิจัยที่ได้นี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Rest (1975) ที่ทำการศึกษาระยะยาวโดยวัดครั้งแรกในปี 1972 และวัดซ้ำอีกครั้งในปี 1974 โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 50 คนและนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 38 คน (เพศหญิง 47 คน เพศชาย 41 คน) ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีระดับจรรยาวิพากษ์เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัดเมื่อเวลาผ่านไป 2 ปีนักเรียนทั้งสองระดับชั้นมีคะแนนเฉลี่ยในชั้น P เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตามผลที่ได้ในการศึกษครั้งนี้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ Pratt, Diessner, Hunsberger, Pancer, and Savoy (1991) ที่

ศึกษาการคิดเกี่ยวกับปัญหาชีวิตส่วนตัวกับตัวแปรเพศและอายุโดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 4 แนวทางคือ 1. การตัดสินเชิงจริยธรรม (moral judgment stages) ของ Kohlberg (1976) 2. ขั้นตอนการพัฒนาคณะ (ego-development stages) ของ Kegan (1982) 3. บทบาททางจริยธรรม (moral orientation system) ของ Gilligan (1982) 4. integrative complexity scoring ของ Suedfeld and Tetlock (1977) โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างอายุ 35-85 ปีแบ่งเป็นเพศชาย 29 คน เพศหญิง 35 คนนำมาเปรียบเทียบกัน ผลการศึกษาพบว่าแนวทางในการศึกษาของ Kohlberg, Kegan และ integrative complexity มีความสัมพันธ์ในทางบวกซึ่งกันและกัน และยังมี ความสัมพันธ์กับคะแนนขั้นจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg ในการศึกษาครั้งนี้ไม่พบความแตกต่างใน เรื่องของกลุ่มอายุ นั่นก็หมายความว่า อายุไม่ทำให้เกิดความแตกต่างของระดับจรรยาวิพากษ์ และ พบความแตกต่างเพียงเล็กน้อยทางด้านเพศแต่มีบางงานวิจัยที่ศึกษาความแตกต่างทางเพศและ ให้ผลที่ชัดเจนกว่า คือ งานวิจัยของ Wark & Krebs (1996) ที่ศึกษาความแตกต่างทางเพศ บทบาทเพศและรูปแบบปัญหาทางจริยธรรมที่ส่งผลต่อการแสดงออกทางจริยธรรม โดยศึกษาชาย และหญิงกลุ่มละ 55 คนเท่ากัน แบบทดสอบที่ใช้คือ Personal Attributes Questionnaire (J.T.Spence & R.L.Helmreich, 1978) และแบบสอบจรรยาวิพากษ์ของ Kohlberg โดยคำสั่งคือ ให้อธิบายเหตุผลในการตัดสินปัญหาทางจริยธรรมทั้งด้านส่วนตัวและไม่ใช่อีกส่วนหนึ่งที่พบในชีวิต เพื่อหาระดับจริยธรรม บทบาททางจริยธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจเลือกและ เหตุผล ผลที่ได้คือ เพศหญิงมีความสัมพันธ์กับระดับจริยธรรมสูงกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายมี ความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางจริยธรรมมากกว่าเพศหญิง และเพศหญิงมีระดับจรรยา วิพากษ์ในเรื่องของความเอาใจใส่ต่อการตัดสินใจในชีวิตในด้านส่วนตัวมากกว่าเพศชาย เนื่องจาก ผู้หญิงแสดงถึงความเอาใจใส่ปัญหาเพื่อสังคมซึ่งเป็นขั้นที่ 3 มากกว่าเพศชาย ส่วนเพศชาย แสดงถึงการใช้ความยุติธรรมในปัญหาการต่อต้านสังคมซึ่งเป็นขั้นที่ 2 มากกว่าเพศหญิง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Speicher (1992) ที่ศึกษาการรับรู้การปฏิสัมพันธ์ภายในครอบครัวโดย ประเมินจากการเลือกตัดสินใจ ค่านิยมในการแสดงออก การถ่ายทอดทางจริยธรรม และ ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น กับตัวแปรอายุ เพศ และ IQ กับ การตัดสินทางจริยธรรม ของวัยรุ่นโดย ใช้กลุ่มตัวอย่าง 98 คน อายุระหว่าง 10-18 ปี ในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ของ Kohlberg ที่ชื่อ ว่า Moral Judgment Interview (Colby et al., 1987) ผลการศึกษาพบความแตกต่างระหว่างเพศ ในความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ในครอบครัว โดยพบว่ามีความสัมพันธ์ในเชิงบวก กับรูปแบบครอบครัวที่มีการปฏิสัมพันธ์กันแบบใกล้ชิดในการตัดสินทางจริยธรรม ผลการวิจัยที่ กล่าวมามีความขัดแย้งกับงานวิจัยของ Yussen (1976) ที่ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศที่มีต่อ จรรยาวิพากษ์กับกลุ่มตัวอย่าง 4 กลุ่มคือนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3

นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 และนิสิตปริญญาตรี กลุ่มละ 30 คนผลที่ได้ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศที่มีผลต่อระดับจริยวิทยภาพักษ์

สำหรับการศึกษาในประเทศไทยเกี่ยวกับจริยวิทยภาพักษ์ในกลุ่มตัวอย่างต่างๆ มีดังนี้

วณิ ออมสิน, ศรีวรรณา เขียวลี, สุพัตรศรี ชุมทรัพย์ และสุรณีย์ จุติดำรงค์พันธ์ (2522) ได้ทำการศึกษาพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบทดสอบ The Defining Issues Test ของ Rest (1974) โดยร่วมกันแปลคงไว้ซึ่งเนื้อหาเดิม ผลจากการศึกษาพบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งตรงกับผลการศึกษาของวิเชียร ทองนุช (2521) ที่ทำการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-5 ที่มีอายุระหว่าง 9-12 ปี จำนวน 120 คน ผลที่ได้คือระดับจริยวิทยภาพักษ์สูงขึ้นตามระดับการศึกษา เช่นเดียวกับ มารุต ตาชะอม (2525: บทคัดย่อ) ศึกษาเปรียบเทียบระดับจริยวิทยภาพักษ์ของนักศึกษาวิทยาลัยครูสงขลา ระหว่างนักศึกษาที่ศึกษาในระดับหลักสูตรและระดับชั้นที่ต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาครูระดับ ป.ก.ศ. สูงปีที่ 1 และนักศึกษาครูระดับ ค.บ.ปีที่ 2 ทั้งหญิงชาย โดยใช้แบบสัมภาษณ์วัดจริยวิทยภาพักษ์ซึ่งสร้างขึ้นเองโดยใช้แนวทางและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ของ Kohlberg พบว่าคะแนนพัฒนาการทางจริยธรรมของนักเรียนครูระดับ ค.บ.ปีที่ 2 สูงกว่านักศึกษาครูระดับ ป.ก.ศ. สูงปีที่ 1 เช่นเดียวกับการศึกษาระดับจริยวิทยภาพักษ์ของนักศึกษาพยาบาลในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยของ สุภัทรา เอื้องวงศ์ (2525) โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 398 คน จากสถาบันการศึกษาพยาบาล 5 แห่ง โดยใช้แบบสอบถาม The Defining Issues Test ของ Rest (1974) ฉบับแปลเป็นภาษาไทย วัดระดับจริยวิทยภาพักษ์ของนักศึกษา ผลการศึกษาพบว่านักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 4 มีระดับจริยวิทยภาพักษ์สูงกว่านักศึกษาคณะอื่น อัครอนงค์ ปราโมช (2525) ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ใกล้เคียงกับ สุภัทรา เอื้องวงศ์ (2525) โดยกลุ่มของพยาบาลวิชาชีพและเปรียบเทียบระดับจริยวิทยภาพักษ์ของพยาบาลที่มีตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษาต่างกันในกรุงเทพมหานคร โดยยึดทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบ The Defining Issues Test (DIT) ของ Rest และคณะ ผลจากการศึกษาพบว่าระดับจริยวิทยภาพักษ์ของพยาบาลวิชาชีพส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง พยาบาลฝ่ายการศึกษาและฝ่ายการพยาบาลมีระดับจริยวิทยภาพักษ์ไม่แตกต่างกัน พยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาสูงมีระดับจริยวิทยภาพักษ์สูงกว่าพยาบาลที่มีวุฒิการศึกษาต่ำกว่า งานวิจัยที่กล่าวมา ผลที่ได้จากการเปรียบเทียบระดับการศึกษาขัดแย้งกับงานวิจัยของวรวิทย์ พิงวิวัฒน์นิกุล (2540) ที่ทำการศึกษาศามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย โดยทำการศึกษาคำแนกตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา และภูมิหลังอาชีพ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัด

ความสามารถทางสติปัญญาของ Raven (1962) และแบบทดสอบวัดความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของ Rest (1974) กลุ่มตัวอย่างจำนวน 66 คนแบ่งเป็นชาย 56 คน หญิง 10 คน ผลที่ได้พบว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่มีระดับจรรยาวิพากษ์อยู่ในชั้น A และชั้น 4 ตามลำดับ ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษาและภูมิลำเนาไม่มีผลต่อการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม และยังพบว่าความสามารถทางสติปัญญาและความสามารถในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไม่มีความสัมพันธ์กัน

อรวรรณ ประจักษ์ (2526) ศึกษาความสัมพันธ์และเปรียบเทียบทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์และจรรยาวิพากษ์ ระหว่างนักเรียนชายหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสำรวจทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ของสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และจันทร์เพ็ญ เชื้อพานิช และแบบสอบถามจรรยาวิพากษ์ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามแนวทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของ Kohlberg ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า ทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์และจรรยาวิพากษ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายมีความสัมพันธ์กัน นักเรียนชายหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย มีทัศนคติเชิงวิทยาศาสตร์ไม่แตกต่างกัน นักเรียนหญิงมีจรรยาวิพากษ์สูงกว่านักเรียนชาย เช่นเดียวกับการศึกษาของละอองทิพย์ พลานุกาพ (2532) ศึกษาสุขภาพจิตและการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนประถมศึกษาตอนปลายที่อาศัยอยู่ในครอบครัวทั่วไปและในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 522 คน ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4, 5, 6 จากโรงเรียนไทยรัฐวิทยา 6 และโรงเรียนพินิจธรรมสาร เครื่องมือที่ใช้คือแบบทดสอบวัดสุขภาพจิต และแบบทดสอบวัดการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ผลที่ได้จากการศึกษา คือ เด็กในครอบครัวทั่วไปมีสุขภาพจิตดีกว่าเด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้ว และในครอบครัวทั่วไปเด็กหญิงมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กชาย ส่วนในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมทั้งสองเพศไม่มีความแตกต่างกัน แต่เด็กในสถานเลี้ยงเด็กกำพร้าและยากจนวัดสระแก้วมีการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กในครอบครัวทั่วไป

ทัศนพร ดันทองทิพย์ (2535) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความแตกต่างในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เปรียบเทียบระหว่างโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาและโรงเรียนสาธิตในกรุงเทพมหานคร ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาคือประเภทโรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม กลุ่มตัวอย่าง 332 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามเชิงสถานการณ์จำนวน 40 ข้อผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทั้ง 2 โรงเรียนมีระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 4 คือหลักการทำตามกฎเกณฑ์สังคม ปัจจัยด้านประเภทโรงเรียน เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถานภาพการสมรสของบิดามารดา ไม่มีผลทำให้ระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกัน ส่วนฐานะทางเศรษฐกิจและ

สังคมระดับการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมแตกต่างกันเล็กน้อย สอดคล้องกับผลการวิจัย ของ สุสารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ศึกษาความแตกต่างของคะแนนจรรยาวิพากษ์ของวัยรุ่น ที่กระทำผิดในสถาน พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง ที่มีอายุและเพศแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้มีทั้งหมด 200 คน ประกอบด้วย วัยรุ่นที่กระทำผิดเพศหญิง 100 คนและเพศชาย 100 คน ในแต่ละกลุ่มจะ แบ่งเป็นวัยรุ่นที่มีอายุ 13 ปี ถึง 16 ปี 6 เดือน จำนวน 50 คน และที่มีอายุ 16 ปี 7 เดือน ถึง 18 ปี จำนวน 50 คน งานวิจัยนี้ได้ใช้แบบสำรวจภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง และใช้แบบวัด The Defining Issues Test ของ Rest (1986) ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนสถานการณ์สมมติ ให้เหมาะสมกับ สถานการณ์และวัฒนธรรมไทยในปัจจุบัน ผลการวิจัยพบว่า 1. วัยรุ่นที่กระทำผิดที่มีอายุ 16 ปี 7 เดือน ถึง 18 ปี มีคะแนนจรรยาวิพากษ์ สูงกว่าวัยรุ่นที่กระทำผิดที่มีอายุ 13 ปี ถึง 16 ปี 6 เดือน 2. วัยรุ่นที่กระทำผิดทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีคะแนนจรรยาวิพากษ์ไม่แตกต่างกัน 3. พบ ความสัมพันธ์ร่วมระหว่างอายุและเพศ ที่จะส่งผลต่อคะแนนจรรยาวิพากษ์ โดยที่วัยรุ่นที่กระทำผิด เพศชาย จะมีคะแนนจรรยาวิพากษ์สูงกว่าเพศหญิงเมื่ออายุสูงขึ้น ผลที่ได้ขัดแย้งกับงานวิจัยของ กาญจนา สุรวาจากุล (2543) ศึกษาเปรียบเทียบการตัดสินใจทางจริยธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมชาย รักร่วมเพศระหว่างวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 300 คน ประกอบด้วย กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น ตอนกลาง และตอนปลาย เพศชายและหญิง เครื่องมือที่ใช้ใน งานวิจัยคือแบบสอบถามการตัดสินใจทางจริยธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมชายรักร่วมเพศ ที่ผู้วิจัยสร้าง ขึ้นเพื่อสำรวจความคิดเห็น ของวัยรุ่นเพศชายและเพศหญิงต่อพฤติกรรมชายรักร่วมเพศ ผลการวิจัยพบว่า 1. วัยรุ่นชายมีคะแนนการตัดสินใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับ พฤติกรรมชายรักร่วมเพศ สูงกว่าวัยรุ่นหญิง 2. วัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนการตัดสินใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับ พฤติกรรมชายรัก ร่วมเพศสูงกว่าวัยรุ่นตอนต้นและตอนกลาง 3. วัยรุ่นชายมีคะแนนการตัดสินใจทางจริยธรรมเกี่ยวกับ พฤติกรรมชายรักร่วมเพศแตกต่างจากวัยรุ่นหญิง ในแต่ละระดับอายุ โดยคะแนนการตัดสินใจ จริยธรรมของวัยรุ่นชาย แสดงแนวโน้มการเพิ่มขึ้นได้เด่นชัดมากกว่าวัยรุ่นหญิง

งานวิจัยที่กล่าวมา มักศึกษาอายุกับการศึกษาควบคู่กัน แต่พบว่ามียางงานวิจัย ที่มีความแตกต่างไปจากงานวิจัยอื่น คือ ศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่อายุเท่ากันแต่ระดับการศึกษา ต่างกันของศิริพร แยมินิด (2530) ที่ศึกษาความสามารถในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลที่ มีอายุ การศึกษา และระยะเวลาที่จบการศึกษามาต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้ที่กำลังศึกษาและ ผู้จบการศึกษาแล้วที่มีอายุระหว่าง 10-50 ปี ในกรุงเทพมหานคร ที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และ มัธยมศึกษาปีที่ 6 จากการศึกษาในระบบ และการศึกษานอกระบบจำนวน 437 คน ผลการศึกษา พบว่ากลุ่มผู้ที่มีอายุน้อยกว่า 25 ปีพบว่า ผู้มีการศึกษาสูงให้ความสำคัญแต่เหตุผลเชิงจริยธรรมใน

ชั้นสูงมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย ส่วนกลุ่มตัวอย่างอายุ 25 ปีขึ้นไป ไม่พบว่าผู้มีการศึกษาต่างกัน จะมีระดับจรรยาวิพากษ์แตกต่างกัน

จากงานวิจัยข้างต้นการศึกษาระดับจรรยาวิพากษ์นั้นมีการศึกษาถึงตัวแปรต่างๆ กับกลุ่มตัวอย่างที่ต่างกันไปว่ามีผลต่อระดับจรรยาวิพากษ์หรือไม่ และในการศึกษานี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาตัวแปรเพศ วัย และระดับการศึกษาในวัยรุ่นตอนปลาย ผู้ใหญ่ตอนต้น ผู้ใหญ่ตอนกลาง และผู้สูงอายุ ในกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของเพศ วัย และระดับการศึกษาที่มีต่อระดับจรรยาวิพากษ์ของวัยรุ่นตอนปลาย วัยผู้ใหญ่ตอนต้น วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง และวัยสูงอายุ

คำจำกัดความของการวิจัย

1. จรรยาวิพากษ์ (Moral Judgment) หมายถึง การที่บุคคลใช้เหตุผลในการเลือกที่จะกระทำหรือไม่กระทำการใดซึ่งแสดงให้เห็นถึงแรงจูงใจของบุคคลในการกระทำสิ่งนั้น แบ่งเป็น 6 ชั้นและชั้น A และ P ในการศึกษานี้ใช้คะแนนจรรยาวิพากษ์ในชั้น P เป็นตัวชี้วัดและวิเคราะห์จรรยาวิพากษ์ของกลุ่มตัวอย่าง

2. จรรยาวิพากษ์ในชั้น P หมายถึง การนำคะแนนจรรยาวิพากษ์ในชั้น 5A, 5B และ 6 มารวมกัน บุคคลที่มีจรรยาวิพากษ์ในชั้นนี้จะมีความสามารถในการเลือกกระทำสิ่งใดอย่างมีเหตุผลและถูกต้อง มีความคิดเป็นของตนเอง เข้าใจถึงกฎเกณฑ์ต่างๆ ว่าสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมโดยยึดหลักค่านึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม (Rest, 1986)

3. วัยรุ่นตอนปลาย หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 16 ปี - 22 ปี 6 เดือน (Hurlock, 1967)

4. วัยผู้ใหญ่ตอนต้น หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 22 ปี 7 เดือน - 40 ปี 6 เดือน (Levinson, 1978 cited in Perlmutter, 1985)

5. วัยผู้ใหญ่ตอนกลาง หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 40 ปี 7 เดือน - 60 ปี 6 เดือน (Levinson, 1978 cited in Perlmutter, 1985)

6. ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุระหว่าง 60 ปี 7 เดือน - 70 ปี (Levinson, 1978 cited in Perlmutter, 1985)

7. ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาสูงสุดของกลุ่มตัวอย่างแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นหรือต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือต่ำกว่าปริญญาตรี และระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า

ขอบเขตในการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาโดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในโรงเรียน มหาวิทยาลัย สถานที่ทำงาน และชมรมผู้สูงอายุ โดยพิจารณาตามตัวแปรที่ศึกษา คือ เพศ วัย และระดับการศึกษา ในกรุงเทพมหานครจำนวน 600 คน

2. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ เพศ วัย และระดับการศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ คะแนนจรรยาวิพากษ์ในชั้น P จากแบบวัดจรรยาวิพากษ์ของสุสารี วิวัฒน์ศุกร (2544) ที่พัฒนามาจากแบบวัดจรรยาวิพากษ์ของ Rest (1986)

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงระดับจรรยาวิพากษ์ของหญิงชายวัยต่างๆ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปสู่การพัฒนาด้านจริยธรรมในสังคมไทย
3. เพื่อเป็นประโยชน์กับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับจรรยาวิพากษ์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

